

Angelofanija u Svetom pismu i filozofsko-teološkoj misli Tome Akvinskoga

Škaro, Ante Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:997458>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO - TEOLOŠKI STUDIJ

ANTE JOSIP ŠKARO

ANGELOFANIJA U SVETOM PISMU I FILOZOFSKO - TEOLOŠKOJ
MISLI TOME AKVINSKOG

Diplomski rad

Split, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

DIPLOMSKI RAD
ANGELOFANIJA U SVETOM PISMU I FILOZOFSKO - TEOLOŠKOJ
MISLI TOME AKVINSKOGA

Ante Josip Škaro

Mentor: Doc. dr. sc. Ante Akrap

Split, 2023.

SADRŽAJ

Sažetak.....	5
Uvod.....	6
1. Razvoj i značenje riječi anđeo.....	8
2. Starozavjetna angelofanija.....	9
2.1. Anđeo Gospodnji u Petoknjižju.....	10
2.2. Lik anđela u Knjizi o Sucima.....	12
2.3. Anđeosko djelovanje u Knjizi o Samuelu.....	13
2.4. Angelofanija u Knjizi o Kraljevima.....	14
2.5. Slika anđela u Psalmima.....	14
2.6. Kerubini.....	15
2.7. Izaija i Serafini.....	17
2.8. Arkandeli u Knjizi Danijelovoj.....	18
2.9. Anđeli u apokaliptičnoj literaturi Zaharijine knjige.....	20
2.10. Sv. arkandeo Rafael u Knjizi o Tobiju.....	21
2.11. „Bene Elohim“ Božanska bića.....	22
2.12. Nebeska vojska.....	24
3. Novozavjetna angelofanija.....	25
3.1. Spomen anđela u Evanđeljima.....	25
3.2. Anđelova čuda u Djelima Apostolskim.....	29
3.3. Angelologija u Poslasticama.....	30
3.4. Anđeli apokalipse.....	33

4. Srednjovjekovna angelofanija.....	36
4.1. Sveti Toma Akvinski i anđeli.....	36
Zaključak.....	40
Bibliografija.....	41

Sažetak

Anđeli su duhovna bića prisutna u svim većim monoteističkim religijama. Ideja posrednika između Boga na nebu i ljudi na zemlji je prisutna još od samih početaka. Bog je Otajstvo te ostaje misterij ljudima na zemlji. Zbog toga, ali i zbog Božje svetosti i ljudske grešnosti Bog se najčešće ljudima otkriva posredstvom anđela, tj. u angelofanijama koje znače očitovanje anđela ljudima na njima uočljiv način. U Svetom pismu vidimo da se to može dešavati na razne načine ali uglavnom u snu ili podražavajući naša osjetila kao što su vid i sluh. Anđeli se pojavljuju na samom početku Svetoga pisma te su prisutni sve do samoga kraja kada će potpuno doći do izražaja njihova uloga. Oni su Božji glasnici te prenose ljudima Božje poruke i izvršavaju Božje zapovijedi na zemlji djelujući na razne načine u raznim oblicima. Postoji mnoštvo Božjih anđela koji su u srednjovjekovnoj misli podijeljeni u devet korova. Sveti Toma Akvinski nam daje filozofski pogled na anđele kao na duhovna bića koja ne mogu propasti pošto nisu od materije i forme. Anđeli su razumska bića sa slobodnom voljom stvoreni od Boga. Na temelju Biblije i filozofske misli može se reći da je ljudska povijest spasenja istodobno i povijest angelofanija jer Bog najčešće spašava svoj narod posredstvom anđela. To pogotovo dolazi do izražaja u Starome zavjetu, tj. prije nego se Bog u liku Krista čovjeka spustio na zemlju da bude bliže svom narodu.

Ključne riječi: anđeli, angelofanija, Bog, Sveto pismo, povijest spasenja, srednji vijek, Toma Akvinski

UVOD

Anđeli su kao dio duhovnog nadnaravnog svijeta oduvijek pobuđivali i intrigirali ljudsku maštu. S obzirom da djeluju i u ljudskoj stvarnosti ovdje na zemlji, oni su ljudski um vodili od vidljivih materijalnih stvari do nevidljive duhovne uzdignute stvarnosti. Može se reći da su se anđeli oduvijek stajali u kontekst i s Bogom i ljudima, tj. da su se gledali kroz ulogu posrednika između kozmosa i ljudi.

Sve religije vjeruju u duhovna bića koja su u kontaktu s ljudima i koja im mogu pomoći, ali i odmoći. U nekim religijama se vjeruje da ih se može pozvati nama u pomoć u svakome trenutku a od davnina su se prirodne pojave u primitivnim religijama pripisivale duhovnim bićima te su ih se čak i poistovjećivale.

U Svetom Pismu je govor o anđelima prisutan već na prvim stranicama (Post 3, 24) te ih se smatralo Božjim poslanicima i glasnicima koji izvršavaju Božje misli i zapovijedi (Dn 6, 23, I Kr 1, 26...) a slika o njima se kristalizirala tokom vremena.

Angelofanije su manifestacije anđela na ljudima uočljiv način, tj. otkrivanje anđeoskog boravka među ljudima. Čovjek to može osjetiti na razne načine kao na primjer u snu ili preko osjetila bilo očima bilo ušima. Anđeli se ljudima otkrivaju na Božju zapovijed u angelofanijama te ih ohrabruju i prenose im Božju volju te su angelofanije prisutne u svim razdobljima povijesti spasenja jer su anđeli neodvojivi od Boga. Potvrdu za to imamo u mnogim dijelovima Svetog Pisma, od njegovog početka pa sve do samoga kraj. To dovoljno govori o njihovoj važnosti ali i povezanosti s Bogom i ljudima.

Božja stalna blizina ovom svijetu dolazi ljudima u svijest tek dolaskom Isusa i Novim zavjetom a do tada su se susreti i razgovori ljudi i Boga u Starome zavjetu uglavnom odvijali putem angelofanija.

Srednji vijek ponovno aktualizira govor o anđelima. Prevode se djela sa stranih jezika te se nabrajaju anđeli i potvrđuju njihove podjele na devet korova (kategorija) na temelju njihovog djelovanja. Na nižim razinama su anđeli koji obavljaju službe čuvanja ljudi dok na najvišim razinama anđeli štiju Boga u njegovoj blizini.

Srednjovjekovna filozofija se također bavila i anđelima te objašnjavala njihovu narav, volju i službu iz filozofsko razumskog pogleda. Najveći doprinos tome dao je sveti Toma Akvinski koji je na tragu Aristotelove misli zaključio da anđeli ne mogu propasti pošto nisu sastavljeni od materije i forme jer su oni duhovna bića. Umjesto materije i forme anđeli imaju potenciju i akt. Akt je njihov bitak a potencija im ograničava njihovu participaciju na Božjoj biti. Anđeli se među sobom razlikuju prema stupnju participacije na bitku. Anđeli koji su bliže Bogu više participiraju Božju bit. Bog ih je stvorio te nisu postojali od početka jer nisu bitak ali su vječni jer su stvoreni tako da ne mogu izgubiti svoju bit.

1. RAZVOJ I ZNAČENJE RIJEČI „ANĐEO“

Riječ anđeo se prvi put pojavljuje u Izraelskom ozračju iako je govor o njima bio prisutan u svim monoteističkim religijama jer su i pogani imali ideju o nebeskom biću koje posreduje između neba i zemlje, tj. između njih i Boga. Trag govora o anđelima imamo u semitskim i indoeuropskim religijama i moglo bi se reći da su Sumerani, Akadijci, Babilonci i Asirci i ostali narodi koji su živjeli na geografskom području između Male Azije i Arapske pustinje, tj. između Egipta i Perzije, pripremali put za sliku anđela koju nalazimo u Bibliji. „Stari je zavjet od njih preuzeo predodžbu (biće s krilima, na primjer, kada je riječ o kerubinima), a bit značenja i funkcije, naravno, prilagođujući svom monoteizmu, koji, međutim, još dugo nije bio posve očišćen od poganstva, tj. politeizma“¹. Iako je Izraelcima prva zapovijed branila bilo kakav Panteon (zajednički hram njihovom Bogu i drugim bogovima) Izrael je stalno bio u napasti da padne pod utjecaj egipatskih božanstava (skupa s magijom i idolopoklonstvom Mudr 15, 14-19) i babilonskih bogova (Marduk, Sin...), a „ dolaskom u Kanaan ući će u strašnu napast da zajedno s narodima koje je zatekao podiže oltare na uzvišicama (Izl 34, 13; Pnz 7, 5; Br 33, 52; Suci 6, 25-32), obavlja liturgiju i žrtvuju Baalu (1 Kr 18, 18-40), Ištari Dagonu (1 Kr 5, 3)“².

Iako se spominju već na samom početku svetog Pisma, govor o anđelima doživljava svoj vrhunac nakon babilonskog sužanjstva a njihova uloga se kristalizirala kroz povijest spasenja. „Prije progonstva svjedočenja o anđelima nije odveć brojno, ali je dosta značajno. Govori se o mal akim³“ tj. o „melekima“ u starome Zavjetu.

Riječ „malak“ je hebrejskog podrijetla i ona znači „poslanik“. „Ta riječ je izvedena iz korijena la ka, što znači poslati nekog s nalogom“⁴.

U Novome zavjetu hebrejski riječ „malak“ je prevedena u grčkom s „angelos“ (glasnik) i od tu dolazi i hrvatska riječ anđeo. Njihovim imenom se želi staviti u prvi plan njihova svrha, tj prenošenje snage i poruka a njihova uloga u Novom Zavjetu je u sjeni Isusa Krista koji postaje posrednik između Boga i ljudi jer je on sam Bog.

¹ Jadranka Brnčić, Anđeli, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,1998, str. 13.

² Ivan Fuček, Ja sam Jahve Bog Tvoj, renewed Life, Journal of Philosophy and religious Studies, Vol.40. No.5.1985. str. 391

³ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, Crkva u svijetu, Split 1996.str.10

⁴ Isto, str.10.

2. STAROZAVJETNA ANGELOFANIJA

Dijalog između Boga i čovjeka u Starome zavjetu se gotovo uvijek dešava posredstvom anđela to jest angelofanija. Čovjek je zbog istočnog grijeha i pada na ovaj svijet izgubio mogućnost boravka u Rajskom vrtu te izravne komunikacije s Bogom. „Taj pad ne dovodi samo do narušavanja odnosa između čovjeka i žene već i narušavanje odnosa s Bogom i do gubitka Božje blizine“⁵. Zbog toga se anđeli ukazuju ljudima umjesto Boga kao njegovi poslanici. Bog zbog svoje ljubavi nije zauvijek kaznio čovjeka i svijet nego mu priprema još veću nagradu u kojoj posreduju anđeli. „Za Stari zavjet je karakteristično da sam Jahve djeluje preko anđela te su u službi izabranog Božjeg naroda ili pojedinca: Božje naklono djelovanje ugleda se upravo u djelovanju anđela“⁶.

Anđeli su kao i ljudi stvorena bića za razliku od Boga. Kao takvi oni su dostupni čovjeku te su mu čak i slični u nekim stvarima. Anđeli ljudima očitavaju dio Božje mudrosti i slave. „Stvorena narav anđela mjera je teofanije, njezin okvir je čini podnosivom, dok je izravna teofanija slave Gospodnje gotovo neizdrživa za čovjeka“⁷. Čovjek ne može ostati na životu ako vidi Božje lice (Izl 33, 20). Ljudi nisu dostojni zbog grijeha gledati Boga licem u lice na ovome svijetu. Osim toga Bog je i misterij, otajstvo. Čovjekov um nije toliko razvijen da jasno razumije Boga. „Lice i ime Božje vrhunska su otajstva koja se djelomično objavljuju u anđeoskoj teofaniji.“⁸ Anđeli imaju i druge uloge. Ne samo da otkrivaju ljudima nešto o Bogu nego je Bog često vodio izabrani narod kroz povijest posredstvom anđela. Oni dakle sudjeluju i u izbavljanju i spasenju ljudi. „Povijest spasenja je istodobno i povijest angelofanija“⁹.

⁵ Usp. Anto Popović, Uvod u knjige Staroga zavjeta-Torah-Pentateuh-Petoknjžje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012. Str. 279.

⁶ Drago Župarić, Anđeli i demoni u Knjizi o Tobiji, Bogoslovna smotra, 87(2017)2,287-302, str. 289-290

⁷ Jadranka Brnčić, Anđeli, str.79.

⁸ Isto str.80.

⁹ Isto, str. 80.

2.1. Anđeo Gospodnji u Petoknjižju

Anđeli su s čovjekom od njegova rođenja (svaki čovjek ima svog anđela čuvara) te će biti s nama i u nebeskom Jeruzalemu u vječnosti. „U najstarijim predajama staroga zavjeta, koje nalazimo u Petoknjižju i u povijesnim knjigama, prevladava figura anđela Gospodnjega koji ljudima otkriva božansku volju“¹⁰.

Prvi direktni i konkretni spomen anđela imenom u Svetom Pismu nalazimo u šesnaestom poglavlju Knjige Postanka (16, 7). „Jedan od prvih dramatičnih i potencijalno fatalnih susreta čovjeka i Boga licem u lice jest susret Hagare s anđelom Jahvinim na izvoru u pustinji“¹¹. Na tom mjestu u Bibliji piše da je anđeo Gospodnji potražio Hagaru u pustinji te je tješio i prenio joj Božje obećanje. „Čitamo o tome kako se anđeo Božji ukazao Hagari kada je u pustinji tugovala i očajavala, gledajući kako će joj sin umrijeti okrutnom smrću od gladi i žeđi“¹². Anđeo ju je ohrabrio te joj je dao vodu. Moglo bi se reći da je napravio čudo te ih održao na životu. Bog se pobrinuo za njih posredstvom anđela. Okrijepio ih je i duhovno i fizički, svojom Riječju, to jest obećanjem i vodom. Anđeo je uvjerio Hagaru da će njezin sin postati ocem velikoga naroda. „Svaka majka ima uze se dragog anđela čuvara i jednako ga tako ima svako njezino dijete. Kada su djeca bolesna ili kada su svojim roditeljima uzrok žalosti i tjeskobe, majke se trebaju sjetiti obratiti za pomoć i utjehu svojim svetim anđelima.“¹³ Djeci dakle roditelji trebaju još od malih nogu objasniti ulogu njihovih anđela čuvara te ih poticati na ljubav i komunikaciju s njima. Anđeli mogu djelovati trenutno. Njihov glas je dostupan čovjeku.

Idući spomen anđela u Starom Zavjetu nalazimo u dvadeset i drugom poglavlju Knjige Postanka. Anđeo svojim javljanjem sprječava Abrahama da žrtvuje svoga sina Izaka (Post 22, 11-12). On, dakle, obznanjuje Božju volju čovjeku u ključnim trenucima. U ove dvije navedene epizode anđeo Jahvin je imao kratku ulogu. Međutim njegova se uloga mijenja na drugim mjestima gdje mnogo duže boravi s čovjekom, sve dok se ne ispuni Božja volja. On može i voditi čovjeka kao u primjeru Abrahama. Aktivno vodi Abrahamovog slugu do Rebeke (Post 24, 7). Bog je dao Abrahamu obećanje da će pred njega poslati svog anđela. Anđeo dakle ide prvi, pripravlja i probija težak put te olakšava čovjeku i čuva ga. On se brine

¹⁰ Jadranka Brnčić, Anđeli,, str.14.

¹¹ Danijel Berković, Anđeli i modaliteti Božje prisutnosti u Starom zavjetu, Biblijski institut Zagreb, 2009.,str.61.

¹² Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, Verbum, Split, 2017. str. 80

¹³ Isto, str.81.

da se ispuni Božji plan te je on sam garancija Božjeg obećanja. „Neki se biblijski likovi, prema kasnijim predajama ne utječu Bogu izravno nego po posrednicima, koji predstavljaju Boga pred ljudima, prenose ljudima Božju riječ. To su anđeli“¹⁴.

Abraham je bio jedan od Otaca vjere te se ubraja u Patrijarhe i u tom vremenu nije bilo posrednika između Boga i ljudi u vidu proroka i svećenika nego su dobri religiozni ljudi bili u direktnom kontaktu s Gospodinom i s njegovim anđelima. „Patrijarsi ne nastupaju prema drugima kao što su to činili Mojsije ili proroci, i nitko njima ne govori u ime Božje ime. Oni su u izravnom, osobnom kontaktu s Bogom (usp. Post 17,1); sami prinose žrtve (usp. Post 22, 13)-nisu im potrebni svećenici da to učine u njihovo ime“¹⁵.

Još bolji i očitiji primjer angelofanija i anđeoskih djelovanja imamo u Knjizi Izlaska. Mojsije preuzima uloga glasnogovornika i predstavnika naroda te poput anđela posreduje za Izraelski narod pred Bogom te prenosi Božje poruke narodu. „Jedino Mojsija Bog privilegira i osposobljuje ga biti njegovim posrednikom. Narod još ne može izravno Boga gledati“. Mojsije je središnja figura Staroga Zavjeta te je kao takav bio i najbliži Bogu od svih starozavjetnih likova. Mojsije je imao tu čast da je mogao komunicirati s Bogom i direktno iako ga ni on nije mogao gledati licem u lice nego ga je samo mogao vidjeti s leđa (Izl 33, 23). Anđeli su sudjelovali i u tome. Moglo bi se reći da su oni naš prvi korak u susretu s Bogom. Pripravljaju nas za njega. Prvo s njima komuniciramo pa s Bogom. „Zapravo i nije utvrđeno da je anđeo Gospodnji zasebna osobnost, jasno definirana, uvijek i posvuda jedno te isto biće. Budući da stanuje u nepristupačnoj svjetlosti, Bog ne može dati da mu vidimo lice (Izl 33,20), ljudi zamjećuju samo njegov tajnovit odsjev“¹⁶.

Anđeli sudjeluju u Božjim pozivima odabranim osobama. Oni su uključeni u jednu od ključnih scena Staroga Zavjeta, u Mojsijev poziv, epizodu s gorućim grmom. Mojsiju se prije Jahve ukazao anđeo Jahvin u rasplamtjeloj vatri iz jednog grma (Izl 3,2). Nakon toga ukazao mu se i Jahve.

Anđeo Jahvin poslije odrađuje ključne uloge u raznim oblicima. „Naposljedku, poprima lice anđela istrebljivača koji udara novorođene u Egiptu“¹⁷. Time je prisilio faraona da pusti izraelski narod iz ropstva. Nakon toga Anđeo Božji je pokazivao izraelskom narodu put do

¹⁴ Adalbert Rebić, Abraham naš otac u vjeri, Povijest, vjera i teologija, Bogoslovna smotra 76(2006), br.3. str. 521.

¹⁵ Marko Tomić, Abraham-praotac vjere-u biblijskim predajama, Diacovensia: teološki prilozi, Vol.12.No. 1, 2004., str.182

¹⁶Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 14.

¹⁷ Isto, str. 15.

slobode. On je išao na čelu izraelskih četa a znao im je i čuvati leđa u stupu od oblaka (Izl 14, 19). Jednima je bio tamna noć a drugima je osvjetljavao noć (Izl 14, 20). Čuvao je Izraelce te ih je vodio pustinjom skupa s Mojsijem i uklanjao opasnosti i otvara ljudima oči, mijenjao njihovo ponašanje, objašnjavao im životne situacije i davao upute za dalje kao što je bio slučaj s Bileamom i njegovom magarcu kada im se ukazao (Br 22, 21-35).

U ovoj zanimljivoj zgodi vidimo da i životinje treba poštovati jer i preko njih Bog i njegov anđeo mogu djelovati te su i oni stvorenja Božja. Anđeo se tada prvo ukazao magarcu pa tek onda i Bileamu kada on nije htio slušati svoga magarca da ne idu tim putem. Bog je Bileamu spasio život posredstvom svoga anđela i njegovog magarca.

2.2. Lik anđela u knjizi o Sucima

U knjizi o Sucima anđeo Jahvin se ukazao pred čitavim Izraelom i između ostalog rekao da ih je on izveo iz Egipta (Suci 2,1). Tu dakle vidimo neodvojivost anđela i Boga. Oni vrše njegovu volju te obavljaju zadatke za njega. Anđeo im je dao upute ali i navijestio kaznu pošto se nisu pridržavali uputa (Suci 2,2-4). Nakon Mojsija sluge Jahvinog i Jošue sluge Mojsija Izraelce su vodili suci. To su bili pojedinci s karizmama koje je Jahve odabirao te im svoj poziv obznanjivao u angelofanijama.

Najpoznatiji suci su bili Gideon i Samson. Anđeo Jahvin je navijestio poziv Gideonu (Suci 6, 12). Ukazao mu se i rekao: Jahve je s tobom hrabri ratniče. Anđeo ga je ohrabrio a nakon toga glavnu riječ preuzima Jahve i govori da će on biti s njim. Poslije toga anđeo mu daje upute za paljenicu te nestaje u ognju (Suci 6, 21). Gideon se toga strašno prestraši jer je mislio da će umrijeti pošto je vidio licem u lice anđela Jahvina ali Jahve mu reče da neće i da se ne boji (Suci 6, 22-23). „ Mnogi odlomci naglašavaju prirodnu povezanost anđela i ognja, kao na primjer u gorućem grmu na Horebu u kojem se nastanio anđeo Gospodnji (Izl 3, 2) ili kada je riječ o glasniku koji se daje prepoznati svom ljudskom sugovorniku podigavši se iz plamena žrtve koju je bio tražio da se prinese (Suci 6, 21; 13, 11-22)¹⁸.

U trinaestom poglavlju anđeo daje vrlo detaljne upute o nazirejskom zakonu te naviješta čudo. Ukazao se ženi od Manoaha koja je bila nerotkinja (Suci 13, 3). Rekao joj je da će zatrudnjeti i da od sada ne pije ni vina ni žestokih pića i da ne jede ništa nečisto i da ne šiša

¹⁸ Jadranka Brnčić, Anđeli, str .15.

dijete jer će dijete biti posvećeno (Suci 13, 5). Bog dakle traži čistoću kako bi mogao prebivati na tome mjestu. Nešto mora biti čisto da bi bilo posvećeno. Bog je svet i čist a samim tim i njegovi anđeli jer ga oni okružuju, „Premda izgleda kao čovjek, glasnik se od njega razlikuje po veličanstvu i iznimnoj ljepoti. Svoju poruku izriče u prvom licu, ukazujući se kao izravno božansko očitovanje, vidljivi produžetak, izvanjska duša božanstva.¹⁹“ Manoah i njegova supruga su molili Boga za daljnje upute te je on ponovo poslao svog anđela koji se u plamenu žrtvenika podigao na nebo (Suci 13, 20). Zanimljivo je da je prije toga Manoah pitao anđela njegovo ime a anđeo mu je odgovorio da je njegovo ime otajstveno, da je tajna. Anđeo ga pita zašto ga zanima njegovo ime. Time pokazuje svoju skromnost i poniznost prema Bogu. Anđeo tu nije bitan već su bitne njegove riječi, njegove upute koje mu je Bog dao da ih prenese. Moglo bi se reći da su dobili zadatak ali i potvrdu Božje blizine i ljubavi.

Bog uvijek radi prvi korak a uspjeh zadatka ovisi o ljudima i o tome dali će se pridržavati uputa i ispuniti zadatak. Ljudi sami kroje dio svoje sudbine. U ovom konkretnom slučaju Bog traži čistoću od nerotkinje te joj zauzvrat obećava čudo. Ispuni joj želju kao majci a ona mora biti čista kako bi Bog mogao posvetiti dijete u njenoj utrobi. Ukoliko ga sluša nagradu će baštiniti cijeli Izrael jer Bog uvijek misli na druge. Njeno dijete Samson posvećeno će početi oslobađati Izrael iz ruku Filistejaca. On će biti nazirej Božji, mora biti čist kako bi Bog i dalje bio s njim, ne smije jesti ni piti alkohol ni plodove od grožđa, ne smije se ni brijati ,šišati niti prilaziti truplu (Br 6, 1-21).

2.3. Anđeosko djelovanje u Knjizi o Samuelu

Anđeli imaju veliku moć koja nekada izgleda zastrašujuća te poprima enormne razmjere. U drugoj knjizi o Samuelu, možda, imamo najbolji primjer za to. Anđeo nekada zna kažnjavati po Božjoj volji što nam zorno predočava primjer kuge u Jeruzalemu (2 Sam 24, 16). „ Prvotno su se anđelima nepodijeljeno pripisivale dobre i zle zadaće. Bog šalje svog dobrog anđela da bdije nad Izraelom (Izl 23, 20), da čuva ljude (Tob 3, 17; Ps 91, 11; Dn 3, 49), nosi Bogu njihove molitve (Tob 12,12); ali za pogubno poslanje on odabire anđela nesreće (Ps 78, 49), npr. Zatornika (izl 12,23; 2 Sam 24, 16; 2 Kr 19, 35)²⁰.

¹⁹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str .14.

²⁰ Isto, str. 18.

2.4. Angelofanija u Knjizi o Kraljevima

U Prvoj knjizi o kraljevima nalazimo anđela koji pomaže Iliji. Sveti Ilija je uz Mojsija centralna figura Staroga zavjeta te se skupa s njim pojavljuje prilikom Isusovog preobraženja na gori Tabor. Osim toga sama titula „svet“ dovoljno govori o proroku Iliji pošto je on jedini svetac u Katoličkoj Crkvi iz Staroga Zavjeta (uz sv. Ivana Krstitelja).

Prema Bibliji kraljica Izabela je pokušavala ubiti Iliju koji je pobjegao te je kao posljednji Jahvin vjernik bio premoren i u jednom trenu legao i molio Boga da umre. Nakon što je zaspao probudio ga je anđeo Božji te mu je dao kruha i vode. Ilija se okrijepio i zaspao ali anđeo ga tada opet budi, krijepi i nalaže mu da ide na dalek put na koji ga je Bog poslao. Anđeo se ovdje javlja u presudnom trenutku kada čovjek više nema snage sam nastaviti. Čudesno hrani proroka te ga ohrabruje i šalje prema konačnom cilju to jest prema Bogu, Jahvi s kojim će se Ilija susresti na gori Horebu. Duševno i tjelesno okrijepljen nakon angelofanije prorok je četrdeset dana hodao do gore Horeb i tamo je čuo Jahvin glas. „Izvucimo iz ovoga znamenita anđeoskoga posredovanja poruku koja će nam biti od koristi u svakoj potrebi, naime da nas naš anđeo čuvar, koji je uvijek uz nas, voli bezgraničnom ljubavi i da je on, iako nam se možda ne pokazuje vidljivo kao što se pokazao proroku Iliji, svejedno s nama te da je željan i spreman pomoći nam zazovemo li ga samo u pomoć. Moramo jasno prepoznati činjenicu da uza se imamo anđela noću i danju, spremna i sposobna utješiti nas u svim našim potrebama“²¹.

2.5. Slika anđela u Psalmima

Postoje razni anđeli i njihov broj je beskonačan a u Starom zavjetu uglavnom se spominje anđeo Gospodnji (to jest Jahvin ili Božji, ovisi o prijevodu i vremenu). „Međutim, stari tekstovi ne govore jednostavno o anđelu Gospodnjem nego o anđelima uopće, i ovdje se uloga prvoga sve više prenosi na sve njih“²². To se moglo vidjeti još na početku u knjizi Postanka ali još bolji primjer za to imamo u Psalmima. „Ideja o anđeoskom dvoru, taboru ili zboru koji slavi Boga ne nalazimo samo u Psalmima (103, 20-21; 148, 2) nego i u starim predajama o Jakovu: on susreće anđele na putu i mjesto ukazanja proziva taborištem Božjim (Post 32, 2);

²¹ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str. 82.

²² Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 15.

vidi također ljestve koje povezuju nebo i zemlju i po kojima se anđeli penju i spuštaju (Post 28,13). Ova vizija ističe posredničku kvalitetu anđela i naglašava duhovnu kakvoću stanovita mjesta²³. „ Kad je riječ o Psalama „oni opisuju anđele s epitetima poput jaki ili sveti (Ps 78, 25 ; 89, 6), što označava blizinu Božju²⁴. U Psalmu 78 se spominje kruh anđeoski, to jest kruh jakih koji je Jahve dao u izobilju Izraelu.

Psalam 103 nam daje još ljepšu pjesničku sliku anđela, njihov opis i dio njihove funkcije: „Slavite Gospoda, svi anđeli njegovi, junaci puni snage, izvršitelji riječi njegove, koji slušate silni glas njegov “ (Ps 103, 20).

Osim što prenose njegove riječi poput glasnika anđeli ljube i hvale Boga: „ hvalite ga, svi anđeli njegovi, hvalite ga, sve vojske njegovi (Ps 148,2)“. Anđeli su njegovi, to jest Božji i samim tim oni su neodvojivi od Boga, od njegovih želja i njegove biti. To potvrđuje i samo njihovo ime ali i njihovi opisi te njihove riječi.

2.6. Kerubini

Osim dosadašnjih naziva i opisa anđela u Bibliji nalazimo i druge nazive za njih a i drugačije opise iz čega se daje zaključiti da postoje različiti anđeli a nekima od njih znamo i njihovo ime. Do sada je uglavnom bilo govora o anđelima poslanicima to jest anđelima koji pomažu ljudima, međutim postoje i drugi anđeli čija je glavna karakteristika nazočnost u Božjoj blizini te hvaljenje Boga. Ti anđeli se u bibliji nazivaju kerubi, to jest kerubini. „ Nema sumnje da se radi o stvorenjima koja nadilaze čovjeka: pojavom i riječju anđeo očituje nešto iznimno te posjeduje neusporedivu ljepotu. Katkad ima krila. To je slučaj s kerubima, čije ime izgleda dolazi od korijena karaba, moliti, blagosloviti, te znači molitelji, zagovornici²⁵. Kerubini se prvi od anđela spominju u Bibliji. Njihov prvi spomen imamo već na samome početku u trećem poglavlju Knjige Postanka: „ i kad je bio prognao Adam, postavi istočno od vrta edenskog kerubine s mačem ognjenim, iz kojeg se vijao plamen, da čuvaju put k drvetu života (Post 3,24)“. Ovdje vidimo da ih je Bog vezao za neko određeno mjesto te im dao zadatak koji traje. Očita je njihova stalna blizina Bogu. Oni su postavljeni kao čuvari raja, rajskog vrta Edena te trebaju biti tu i imaju zadatak da brane ulaz ne samo Adamu, prvom

²³ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 15.

²⁴ Isto, str.15.

²⁵ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str.10.

čovjeku koji je sagriješio, nego svim onima za koje Bog ne želi da uđu. To je vidljivo i iz ostalih primjera.

Nakon Mojsijeva susreta s Jahvom na gori Horebu on je primio i ploču s deset zapovijedi. Ljudima je lakše kada imaju i vidljivi znak Božje prisutnosti. Čovjek je biće s osjetilima i razumom i nije čisti duh. Angelofanije i teofanije su ljudima davali snagu ali i dokaz o Božjem postojanju. Ta mistična stanja su bila rezervirana samo za odabrane pojedince. Međutim Bog je u presudnim trenucima Staroga Zavjeta odlučio cijelom Izraelskom narodu dati stalni vidljivi znak svoje prisutnosti u vidu dvije ploče s deset zapovijedi. Na njima su bile zapovijedi. Mojsije poput anđela prenosili Božje upute čitavom narodu. Te ploče su kao takve trebale imati prigodno mjesto te ih Izraelci stavljaju u Kovčeg Saveza. Napravili su za njih Kovčeg saveza i Šator. Na kovčegu su se nalazili kerubini. Šator i kerubini su služili da se te svete stvari dostojanstveno čuvaju. U šatoru je bila vidljiva Božja prisutnost, slava Jahvina a uz Jahvu su kerubini poput kiparskog ukras. Kao što su branili Adamu ulaz, tako su i ovdje trebali biti podsjetnik ljudima da je to mjesto sveto, da nema svatko pristup njemu nego samo onaj koga Bog pozove kao na primjer Mojsija u šator na susret sa slavom Božjom, Kovčegom saveza. Vidljiva je dakle funkcija kerubina kao i njihovo boravište. Borave samo tamo gdje je Bog Jahve, na svetom mjestu koje nije za svakog.

Nakon što su Izraelci prestali hodati pustinjom te osvojili prostore Obećane zemlje, odlučili su se tu nastaniti. Time nije bilo više potrebe za mobilnim šatorom nego je Bogu trebalo izgraditi Hram da Slava Božja (Kabod Jahve) tu ima stalno prebivalište. Šator i kovčeg saveza su bili rađeni po uzoru na Božje prijestolje u nebeskom vječnom Hramu i Jeruzalemu. Mojsije je u svojim viđenjima na svetom brdu Horeb dobio upute i nacrt za izradu i kopiju tog Božanskog dvora. Izraelski kralj Salomon u Jeruzalemu je sagradio svetište, to jest Hram u kojem je prebivala Slava Božja jer je Salomon pohranio Kovčeg Saveza u taj Hram. Za tu prigodu su također u hram postavljeni i kerubini pokraj Kovčega kao čuvari te kao znak Božje prisutnosti („ 2 Kra “).

Možda i najbolji primjer blizine kerubina Bogu i njihove svetosti imamo u knjizi o proroku Ezekielu. Nakon što je Jeruzalemski Hram bio srušen a samim tim i obeščašćen, slava Jahvina je skupa s kerubinima napustila Jeruzalem ali i Izraelski narod zbog grijeha. „ Na početku progonstva u Babilonu, Ezekiel dobro oslikava svijest o razdoru između kvalitete izabranog naroda i povijesne drame. Odgovor što ga predlaže dvostruk je: Bog je odsutan je njegova

transcendentalnost apsolutna i njegovi naumi nedokučivi²⁶. Simbolički prikaz odnosa Jahve i naroda ali i pokazatelj da su ljudi uvijek sami odgovorni za nastavak svoje sudbine. Prorok Ezekiel je u viđenjima vidio kerubine i Slavu Jahvinu. „Ali Bog je nazočan u svojoj slavi (kabod) koju čovjek može već ovdje kontemplirati. Udaljenost Božja u povijesti civilizacije postaje transcendentnost koja se očituje u vrtložnom ognju božanskog prijestolja u proročkoj viziji (Ez 1 i 10)²⁷.

U ovoj knjizi nalazimo i detaljan opis izgleda kerubina prema proročkom viđenju; „ Usred toga nešto kao četiri bića, obličjem slična čovjeku, svako od njih sa četiri obraza, u svakom četiri krila... (Ez 1, 5-28)“, „ cijelo tijelo kerubina leđa, ruke, leđa i sva četiri točka sve im bijaše posvuda naokolo puno očiju (Ez 9,12)“ i „svaki imaše po četiri lica: lice prvoga kerubinsko, lice drugoga čovječje, a u trećega lice lavlje, u četvrtoga orlovsko (Ez 9, 14)“.

2.7. Izaija i serafini

U Bibliji se spominju još jedna krilata bića čiji je opis malo drugačiji od prijašnjih: „ serafini, čije ime znači gorući, anđeli su koje pokreću šestora krila i koji oduvijek slave božansku slavu (Iz 6,3), utjelovljujući sveznanje, a jedan od njih priprema Izaiju za proročki govor.²⁸“ Nalazimo ih samo na jednom mjestu u Svetome Pismu, u knjizi o proroka Izaije. Serafini imaju mnogo krila, „ to je slučaj i sa serafima, od kojih svaki ima šest pari krila. ²⁹“ Izaija se najviše od svih proroka spominje i citira u Novom Zavjetu. Tim je njegov značaj i relevantnost njegovih izjava i proroštva ne samo bitna nego i krucijalna. Ove anđele nalazimo samo pri pozivu Izaiji i to na najsvetijem mjestu tada na zemlji, u hramu gdje prebiva Slava Jahvina. Izaijin poziv je angelofanija i teofanija. Ovdje ne vidimo samo jednu simboličku sliku nego je očito kako anđeli i angelofanije ne samo pripremaju ljude za Boga nego ih i pročišćuju kako bi bili dostojni Božje blizine. Prije susreta s Gospodinom serafin je dotaknuo usne proroku s žeravom iz žrtvenika (Iz 6,6-7) i rekao da su mu oprošteni grijesi jer je Izaija bio svjestan svoje grešnosti i malenosti pred Bogom (Iz 6, 7). Nakon toga prorok je čuo glas Gospodnji (Iz 6, 8). Izaija je bio jedini prorok koji se u neku ruku dragovoljno javio za taj poziv i prihvatio ga, ali to je bilo tek nakon ove posebne angelofanije koja je imala i moć

²⁶ Jadranka Brnčić, Anđeli, str .17.

²⁷Isto, str. 17.

²⁸ Isto, str. 16.

²⁹ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str.10.

opraštanja grijeha te je duhovno napojila i ohrabrila proroka (Iz 6, 8). „Serafi znači oni što gore, dakle gotovo da preporučuju zadaću pročišćavanja ljudi, što im prorok Izaija i pridaje³⁰“. Zasigurno je to dakle bila jedna od najjačih i najupečatljivijih angelofanija u Starom Zavjetu. U njoj imamo i opis ovih predivnih bića koja stoje kraj Boga. „Iznad njega stajahu serafi; svaki je imao po šest krila: dva krila da zakloni lice, dva da sakrije noge, a dvama je krilima letio (Iz 6,2)“. Također vidimo i njihovu funkciju i gdje stoje i što rade: „i klicahu jedan drugome Svet! Svet Jahve nad Vojskama! Puna je sva zemlja Slave njegove ! (Iz 6,3)“. Vidimo dakle blizinu serafina Jahvi. Zanimljivo je i da jednim parom krila skrivaju svoje lice te tu vidimo njihovu otajstvenost i misterij ali i povezanost s teofanijama jer im se ne može vidjeti lice kao ni Bogu jer onda čovjek ne bi ostao na životu. Očita je dakle ta njihova uzvišenost i njihova moć ali i posebnost s obzirom na ranije opise anđela.

2.8. Arkandeli u Knjizi Danijelovoj

Danijel je bio jedan od četvorice velikih proroka a knjiga o njemu je dio apokaliptične literature. „Apokaliptička književnost, koje je Knjiga Danijelova najpoznatiji primjer, počiva na načelu objave božanske slave³¹“. Osim Božje veličine ovdje je anđelima dano najviše pozornosti do sada te im je dano najveće mjesto ali i slava time što su im se pridala vlastita imena. „Sada se afirmiraju dvije nove ličnosti: Gabriel, anđeo tumač vizija (Dn 8, 16; 9, 21-23) i Mihael koji preuzima ulogu anđela Gospodnjeg te vodi dvostruku, povijesnu i eshatološku, borbu protiv demona. Mihael se pojavljuje kao princ anđela koji dolazi pomoći Izraelu³². Gabrijel je došao navijesti Danijelu Božju volju te ga poučiti dok se Mihael opisuje kao veliki knez koji se podiže i brani i štiti Božji narod (Dn 12,1). „Jedan je od nebeskih knezova, izabran da štiti Božji narod (Dn 12,1) iz kojeg će izaći Spasitelj.³³“ Njihova imena također nose poruku. Gabriel u prijevodu znači snaga Božja a Mihael tko je kao Bog. U ovoj knjizi imamo primjere kako Bog brani svoje vjernike i svoj narod. Danijel je bio bačen među gladne lavove jer se i dalje klanjao Jahvi unatoč kraljevoj zabrani ali desilo se čudo: „ moj je Bog poslao svog Anđela, zatvorio je ralje lavovima te mi ne naudiše, jer sam nedužan pred njim. Pa i pred tobom o kralju, ja sam bez krivice (Dn 6, 23)“. Nakon što je to kralj to vidio oslobodio je Danijela i kaznio one koji su skovali urotu protiv njega. Bog uvijek poremeti

³⁰ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str.10.

³¹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str.19.

³² Isto, str. 19.

³³ Ivan Pavao II., Anđeli, Verbum, Split,2015. Str.42.

planove onima koji rade protiv njege i mogli bi se reći da su oni sami sebe kaznili kad su se okrenuli protiv Jahve. „Još jednom vidimo kako Bog nikada ne iznevjerava svoje sluge, ako ga oni zazivlju, nego im šalje svoje svete anđele da se pobrinu za njih³⁴. Bog uvijek misli na druge te je kralj Darije nakon što je to vidio priznao da je Danijelov Bog, Bog živih i da ga se treba bojati te da je vječan (Dn 6, 27). Bog živih je zato što brzo djeluje i brine o živima. Bog misli na sve svoje sluge a to u ovoj knjizi vidimo i na primjeru trojice hebrejskih mladića koje je kralj Nabukodonozor bacio u užarenu peć jer se nisu željeli klanjati idolima nego samo Jahvi. Šadrak, Mešak i Abed Nego su imali veliku vjeru i pouzdanje u Jahvu te su tvrdili da ih njihov Bog može izbaviti i iz užarene peći (Dn 3, 17). Kralja je to ražestilo te je naredio da se peć ugrije sedam puta jače nego inače i da ih se vezane baci u plame. Nakon što su kraljeve sluge to napravile vatra ih je zahvatila a anđeo je došao u peć i zaštitio trojicu hebrejskih mladića (Dn 3, 22-25). Nakon što je to vidio i kralj je počeo blagoslivljati Jahvu: „tada povika Nebukadnezar: Neka je blagoslovljen Bog Šadrakov, Mešakov i Abel-Negov! On je poslao anđela svojega i oslobodio sluge svoje(Dn 3, 28)“. U proročkoj literaturi vidljiva je kozmička uloga anđela i njihov utjecaj ne samo na Izraelce nego globalno, sudjeluju u cjelokupnoj ljudskoj povijesti. Oni se sami bore protiv mnoštva te preobraćaju ne samo Izraelove neprijatelje nego čak i neprijateljske kraljeve i vladare. Danijel je bio odveden u babilonsko sužanjstvo ali Bog mu je podario duha mudrosti i poslao svoje anđele da ga vode. Danijel je bio pošten te je imao dar da uz pomoć angelofanija može jedini protumačiti kraljeve snove. Zbog toga ga je kralj Nabukodonozor jako cijenio te ga je postavio za upravitelja pokrajina i na čelo mudraca a idući kralj Darije je nakon čuda s lavovima i povjerovao u Izraelskog Boga Jahvu.

U trinaestom poglavlju Danijel mudročcu spašava lažno optuženu Suzanu. I ovdje se spominje anđeo i to kao Anđeo Božji koji s mačem čeka spreman da kazni velike grešnike koji su u ovom slučaju lažnim svjedočenjem željeli da se Suzana pogubi (Dn 12, 59).

Zadnje poglavlje nam također donosi jednu veoma živopisnu angelofaniju u kojoj je glavni lik prorok Habakuk. Njemu se u Judeji ukazao anđeo Gospodnji prije ručka i rekao mu da odnese Danijelu u Babilon ručak jer je Danijel bio bačen u jamu s gladnim lavovima (Dn 14, 34). Habakuk je rekao Gospodinu da ne zna doći tamo jer ne pozna Babilon a nakon toga „jedan je anđeo primio proroka Habakuka za kosu i prebacio ga na mjesto udaljeno više od tisuću

³⁴ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str. 89.

kilometara³⁵ do Danijela te poslije i vratio nakon što je obavio svoje poslanje. „I ustade Danijel i blagova, a anđeo Gospodnji odmah vrati Habakuka u njegovu zemlju (Dn 14,39)“.

Anđeli upravljaju kozmičkim silama na Gospodinovu zapovijed te ovdje imamo primjer njihove moći nad prostorom i vremenom jer oni su duhovna bića koja mogu uzeti oblik ognja ili vjetra kao na primjeru u angelofanij Manoahu. Djeluju na veoma udaljenim mjestima je su sveprisutni kao duhovna bića u službi Gospodina. S anđelima se sve čini tako jednostavno i ništa nije problem. Njihovo „nošenje“ ljudi s jednog mjesta na drugo je samo mali primjer njihove moći koja doseže puno veće granice.

2.9. Anđeli u apokaliptičnoj literaturi Zaharijine Knjige

Knjiga proroka Zaharije također spada u apokaliptičnu literaturu. „Božja skrivenost i održivi značaj mistične vizije logički vode prema razvoju angelologije“³⁶. Moglo bi se reći da anđeli ispunjavaju sav prostor između ljudi i Boga te povezuju vjernike s drugim narodima ali i sa povijesti spasenja. Pošto je Bog misterij i otajstvo angelofanije i anđeli imaju bliži i veći kontakt s ljudima a to se najbolje vidi u apokaliptičnoj literaturi. Anđeli, „ kao ponovni produbljeni ispit riječi iz vremena patrijarha, oni ih potvrđuju kao opunomoćenici i zastupnici božanske volje, čiju transcendentnost čuvaju kao tumači proročkih vizija (Ez 40,3; Zah 1,8)“³⁷. Oni prije svega povezuju ljude s Bogom, „ Uspon moći anđela prati sve veća specijalizacija njihovih funkcija i dinamičnija predodžba nebeskog dvora. U tom smislu Zaharijine vizije donose precizne obavijesti ³⁸“. U Zaharijinom viđenju anđeo Gospodnji mu objašnjava figure konja koje je Gospodin nad vojskama poslao. Konji simboliziraju podvrgavanje Bogu ali i žurnost pogubljena neprijatelja. Zanimljivo da u ovoj knjizi imamo primjer anđelove slobode i upotrebe razuma ali i emocija. Ovdje anđeo prvi put posreduje za izabrani narod kod Boga, ali „ njegov odnos s izabranim narodom više nije jednostran: on zagovara za Jeruzalem i Judu (Zah 1, 12) pred nebeskim dvorom ³⁹“. Svi mi imamo našeg anđela čuvara koji nas neprestano brani i zagovara u ljubavi pred Gospodinom te trebamo imati pouzdanja u njega i biti mu zahvalni. Ovdje je zagovor anđela urodio plodom i Gospodin je obećao milosrđe i čuda za svoj narod a gnjev za neprijatelje.

³⁵ Peter Kreeft, Anđeli i demoni, Verbum, Split, 2016., str.48

³⁶ Jadranka Brnčić, Anđeli, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998, str. 17.

³⁷ Isto str.17.

³⁸ Isto str. 18.

³⁹ Isto, str. 18.

2.10. Sv. Arkandeo Rafael u Knjizi o Tobiji

Knjiga o Tobiji nam daje novi pogled na anđele. Ona „predstavlja svojevrsnu evoluciju biblijskog razumijevanja anđela, jer nigdje u Svetom pismu nije vidljiva tolika interaktivnost duhovnog bića u ljudska zbivanja koliko u Tobiji“⁴⁰.

U ovoj knjizi nalazimo još jednu specifičnost, još jedno ime za anđela. „Ime Rafaela, iscjelitelja i Tobijina zaštitnika, jednog od sedam anđela koji stoje pred Slavom Gospodnjom (usp. Tob 12, 15)“⁴¹. Rafael je dakle moćan anđeo. Jedan uz sedmoricu posebnih uz spomenute Gabrijela i Mihaela, „počev od babilonskog progonstva, lik anđela Gospodnjeg, što se razlikuje, što se razlikuje od Boga, postaje jasniji, povećava se broj i nazočnost anđela, a neki od njih dobivaju vlastita imena: dok Tobijina knjiga posvećuje nezaboravne stranice liku Rafaela (= Bog spašava), Danijelova knjiga govori o Mihaelu (= tko kao Bog), što samim svojim imenom propovijeda poniznost, te o Gabrijelu (= Božji čovjek)“⁴². Rafaelovo ime znači „Bog spašava“ a njegova zadaća je kao što mu i ime govori spašavanje Božjih ljudi po Božjem nalogu. U ovoj knjizi vidimo kako je anđeo ne samo spasio Tobiju i njegovu familiju nego ga je i pratio na njegovom najvažnijem životnom putovanju poput anđela čuvara. Svaki čovjek ima svoga anđela čuvara iako toga nisu svi svjesni. „Kako li smo samo nevjerojatno slijepi što u potpunosti ne prepoznajemo Božju bezgraničnu dobrotu u tome što nam je za prijatelja, vodiča i branitelja dao moćna anđela kao što je Rafael“⁴³. Tobiju je njegov otac Tobit, koji je oslijepio, poslao na dalek put do svoga prijatelja koji mu treba vratiti dug. Tobija je bio tužan jer se smatrao krivim za očevu sljepoću te se molio Bogu za pomoć. Osim njega Bogu se molila i djevojka Sara koja više nije imala volje za životom. Bog uslišava obje molbe te šalje svog anđela Rafaela da ih oboje izliječi (Tob 3, 16-17). Pošto je Rafael veliki anđeo on se pojavljuje u čovječjem obliku da ne bude prepoznat te time čuva svoju otajstvenost ali i ne straši Tobiju i ostale. Glumi da je čovjek imena Azarja (Tob 5, 14) te odluči ići na put s Tobijom nakon što ga on to upita. Putem mu govori da uhvati ribu i njene dijelove čuva kao lijek te mu pronalazi ženu, to jest upoznaje ga sa Sarom te oni sklope brak i postanu sretni. Anđeo ga je pratio do očevog prijatelja i nazad a onda mu rekao da lijek da ocu te da će on progledati. Nakon tog čuda anđeo im se otkriva i predstavlja kao Rafael (Tob 12, 16) i govori im da se ne boje nego da blagoslivljaju Boga jer je on došao po zapovijedi

⁴⁰ Usp. Drago Župarić, Anđeli i demoni u Knjizi o Tobiji, Bogoslovna smotra, 87(2017)2,287-302, str. 291.

⁴¹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str.19.

⁴²Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str. 13.

⁴³ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str.93.

Božjoj (Tob 12, 18-19). Nakon toga nisu mogli više vidjeti anđela jer je obavio Božje zadatak i njegovo poslanje.

Ovdje imamo jedan od najljepših primjera anđelove brige i dobrote. Ova knjiga rijetko koga ostavlja ravnodušnom. Bog „šalje svojega velikog anđela Rafaela - jednog od sedmorice koji stoje pred njim- da prati Tobiju na njegovom putu i da ostane s njim tako dugo, obasipajući ga nježnom brigom i obdarujući ga mnogim velikim milostima“.⁴⁴ Ova priča je najbolji primjer da svatko od nas ima svog anđela čuvara koji ga nikad neće napustiti i koji je uvijek spreman pomoći jer je Bog iskazao svoju divnu naklonost svakome od nas „ davši nam jednog od svojih slavni kneževa da bude s nama, ne samo nekoliko dana ili tjedana, nego sve godine našeg života, da nas štiti od opasnosti i zala svake vrste i da nam zgrne bezbrojna dobročinstva i blagoslove, ne napuštajući nas ni jednog jedinog trenutka“⁴⁵. Naš anđeo se brine za naše duhovne i tjelesne potrebe zauvijek i na tome treba njemu i Bogu biti uvijek zahvalan te ih blagoslivljati.

2.11. Bene Elohim Božanska bića

Hebrejski izraz „bene elohim“ se može prevesti na dva načina. Jedan od značenja je „sinovi Božji“ a drugo „božanska bića“. Prvi put se ovaj izraz pojavljuje još u Mojsijevo doba u knjizi Ponovljenog zakona „kad je Višnji baštinu dijelio narodima, kad je razmještao sinove čovječje, odredi im međe po broju Božjih sinova (Pnz 32, 8)“. Ovdje se misli na anđele. tj. na anđeoski zbor na nebu koji hvali Boga i čini nebesku liturgiju. To možemo zaključiti i na temelju sljedećeg spomena tog termina u Bibliji: „Prinesite Jahvi, o sinovi Božji, prinesite Jahvi slavu i moć“ (Ps 29, 1). Nebo se gledalo kao kraljevski dvor u kojem su razni dvorani i službenici koji služe kralju, tj. Bogu.

U jednom periodu Izraelske povijesti dok se još nije iskristalizirao monoteizam kakvog imamo danas, Bene elohim je Izraelcima predstavljao boga Kanaanaca Ela i njegove sinove tj. druge bogove. „Uzimajući ovaj naslov, izraelska je vjera asimilirala pogansko naslijeđe, nastojeći ga prevladati u novijoj perspektivi: sinovi Božji nisu više potlačeni ili lokalni bobovi, nego bogovi drugih naroda“⁴⁶. Tu se misli na bogove susjedskih naroda s kojima su

⁴⁴ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str.92.

⁴⁵ Isto, str. 93.

⁴⁶ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 16.

Izraelci ratovali. Asimilacija se dogodila na način da su mitske figure okolnih naroda bile podvrgnute izraelskom Bogu Jahvi, one se nalaze na njegovom nebeskom dvoru ali Jahve može i njih osuditi ako ne budu pravedni. „Ni slugama svojim više ne vjeruje, i anđele svoje za grijehе okrivljuje (Job 4, 18)“. Očituje se dakle Jahvina pravednost ali i njegovo prvenstvo nad svim drugim bogovima i nebeskim bićima u koja su drugi narodi vjerovali. Izraelov Bog nije samo njihov vladar nego vladar cijelog svemira pa samim time upravlja i sudbinama okolnih i svih drugih naroda, tj. upravlja „bogovima drugih naroda“. Iz toga onda proizlazi da „ povijesnom sudbinom naroda upravljaju anđeoski entiteti pod vrhovnim autoritetom Božjim“⁴⁷. Anđeli kao Božji poslanici kažnjavaju druge narode kada pogriješe odavno prema Bibliji. Spomen toga imamo još u Knjizi izlaska.

Vrhunac ove asimilacije i svijesti premoći i snage Izraelskog Boga nad ostalim bogovima se dešava za vrijeme Izraelove nadmoći nad okolnim narodima, tj. u trenucima najslavnijih dana njihove povijesti kada su zauzeli cijelu obećanu zemlju i izgradili veličanstven hram Bogu Jahvi u Jeruzalemu. Nakon što su pobijedili sve neprijatelje na temelju Jahvina obećanja zaključili su da je njihov Bog jači od bogova neprijatelja a pošto su Izraelci bili monoteisti i vjerovali u jednog Boga shvatili su da su ostala nebeska bića u Jahvinoj službi. „Pod Davidom i Salomonom nacionalistička ideologija židovskog kraljevstva legitimira zemaljski trijumf Gospodnji, onakav kakvom se nadamo po njegovu nebeskom trijumfu“⁴⁸.

⁴⁷ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 16.

⁴⁸ Isto, str.16.

2.12. Nebeska vojska

Izraz nebeska vojska prvi put nalazimo u Prvoj Knjizi o kraljevima. „A Mihej reče: Zato čuj riječ Jahvinu: vidio sam Jahvu gdje sjedi na svome prijestolju, a sva mu vojska nebeska stajaše s desna i slijeva (1 Kra 22, 19)“⁴⁹. Nebeska vojska je dio Gospodinovog nebeskog dvora anđela. Kanaanci su ovaj izraz znali koristiti i za zvijezde. „I ovdje je integracija na djelu: tekstovi pridružuju zvijezde i anđele nebeskom kultu (Ps 148, 1-4; Job 38,7) i proročkim vizijama suda (Iz 24, 21-23; 34,4)“⁴⁹. U Psalmu 148 piše da nebeska vojska s anđelima hvali Gospodina (Ps 148, 2). Oni ne prebivaju na zemlji nego s Gospodinom. „Snaga anđela, dakle nije samo povijesna, nego jednako tako i kozmička“⁵⁰. Povijesno gledano sudjeluju u ljudskoj povijesti i povijesti spasenja. „Anđeoske pojave duhovno obogaćuju i samu zemlju, jer je moguće da se asimiliraju s drevnim duhovnim mjestima. Iskustvo ove stvarnosti kuša Jakov u Betelu (Post 28, 16-19).“⁵¹ Iz ove povezanosti uočava se da anđeli nisu tek glasnici nego da su oni veličanstvena objava univerzalne suverenosti.

⁴⁹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str.17.

⁵⁰ Isto, str. 17.

⁵¹ Isto, str. 17.

3. NOVOZAVJETNA ANGELOFANIJA

Anđele nalazimo i u Novom Zavjetu ali ne u tolikoj mjeri kao u Starome. „Dok čitamo Novi Zavjet, iznenađuje nas slaba nazočnost anđela. Lik Mesije, Sina Čovječjeg, stavlja u pozadinu, čini beskorisnim i suvišnim svako drugo božansko očitovanje. Ipak, nebeska bića svojom prisutnošću označavaju početak i kraj Kristova zemaljskog života“.⁵² Tu se vidi njihova važnost jer ipak se oni spominju na samome početku i na kraju, to jest kada je najteže ali ne tako često kao što je bio slučaj u Starome zavjetu. „Ovdje se zamjećuje nesumnjiv pad zanimanja za anđele; obrazloženje za to nalazi se u kristološkom usredotočenju, ili u neusporedivoj ulozi što je novozavjetni pisci pridaju Isusu na području spasenja“⁵³. U novom zavjetu sam Bog Isus Krist se spustio na zemlju te samim tim nije bilo tolike potrebe da anđeli više posreduju između Boga i ljudi na zemlji ali svejedno i u NZ imamo neke primjere angelofanija a pogotovo na početku.

„U Novom zavjetu anđeli pripremaju dolazak Sina Božjega u svijet, prisutni su kod navještenja njegova rođenja“⁵⁴.

3.1. Spomen anđela u evanđeljima

U evanđeljima nalazimo mnogo lijepih primjera angelofanija i one se mogu pratiti od navještanja Kristova rođenja pa sve do njegove muke i uskrsnuća. „Anđeo je došao navijestiti Mariji da će postati Majka Božja. Anđeli su pastirima na betlehemske brdima navijestili Isusovo rođenje te su pjevali oko štalice u kojoj se rodio Krist Kralj. Anđeo je upozorio svetoga Josipa da pobjegne u Egipat kada je životu božanskoga djeteta zaprijetila opasnost od Heroda i jednako je tako svetog patrijarha obavijestio da je opasnost prošla i da se može sigurno vratiti u svoju domovinu. Anđeli su služili Kristu u pustinji. Anđeli su mu pomogli tijekom muke i ponovo se ukazali na dan njegova slavnog uskrsnuća te ponovo kada je uzašao na nebo“⁵⁵. I ovdje vidimo neodvojivost angelofanija od Boga te ulogu anđela u životu ljudi.

⁵² Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 21.

⁵³ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str. 11.

⁵⁴ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 81.

⁵⁵ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str. 93.

„Anđeli što ih prikazuju sinoptici, tj. Matejevo, Markovo i Lukino evanđelje, žive potpuno u službi Boga i Isusa a u korist ljudi“⁵⁶. Kao što su bili u službi Gospodina Boga Jahve u Starome zavjetu tako oni sada služe Isusu Kristu ali njihova zadaća je i dalje u principu ista, nastavljaju pomagati ljudima na zemlji te najviše dolaze do izražaja u ključnim trenucima povijesti, Kristova rođenja na početku i njegovog suda na kraju. „To znači da anđele predočujemo kao stvorenja potpuno podložna Isusu i njegovu produženju u vremenu tj. u Crkvi. Njihovo djelovanje odražava do te mjere Božje i Isusovo djelovanje koje se očituje osobito prigodom njegovih važnih trenutaka Božjeg djelovanja (Isusovo rođenje i uskrsnuće) ili kao isticanje njegove važnosti“⁵⁷. Vidjeli smo da anđeli djeluju i prije Kristova dolaska na zemlju kao što je slučaj u Starome zavjetu ali i kod Ivana Krstitelja, Kristovog rođaka, Preteče. Naime, pri Božjem odabiru njega, to jest njegova oca Zaharije nalazimo na klasičnu angelofaniju iz Staroga zavjeta. Naime Zaharijina žena je bila nerotkinje, poput Samsonove majke, te je njih dvoje unatoč tome živjelo po Božjim zapovijedima. Jednom prilikom dok je Zaharija bio na svetome mjestu, u svetištu Gospodnjem i prinosio kad, ukazao mu se anđeo Gospodnji poput na primjer Izaiji u hramu (Lk 1,11). Zaharija se prepaio kao i svi prije njega koji su vidjeli anđela ali pošto je bio pravedan anđeo mu govori da se ne boji i da će mu molba biti uslišana, da će se dogoditi čudo i da će dobiti sina (Lk 1, 12-13).

Kada je to čuo Zaharija bio je zbunjen zbog starosti te je malo sumnjao i zbog toga ga arkandeo Gabrijel kažnjava i čini ga nijemim sve do Ivanova rođenja (Lk 1, 19-20). I ovdje ostaje misterij anđeoska otajstvenost. „Duboka tajna njihova identiteta dolazi na svjetlo u Gabrijelovu predstavljanju Zahariji : Ja sam Gabriel koji stoji pred Bogom. Poslan sam da govorim s tobom i da ti donesem ovu radosnu poruku (Lk 1, 19). Anđeli govore i djeluju odražavajući Božju riječ i spasenjsko djelovanje. Kako daje naslutiti starozavjetno slaganje anđela Gospodnjeg sa samim Bogom, oni žive u potpunom jedinstvu, premda u korijenitoj različitosti, s Bogom i u službi njegovih planova“⁵⁸. Evanđelist Luka nam dakle donosi opis Zaharijine angelofanije ali i Marijine. „Luka počinje svoje izvješće dvama usporednim ukazanjima: ukazanjem anđela koji Zahariji naviješta rođenje Ivana krstitelja (Lk 1, 11-20) i ukazanjem arkandela Gabrijela, koji Djevici Mariji naviješta Spasiteljevo rođenje (Lk 1, 26-38)“⁵⁹. Marijina angelofanija je jedna od najupečatljivijih i najpoznatijih biblijskih scena. Djevici Mariji se ukazao anđeo Gabrijel kojeg je Bog poslao te joj je rekao da se ne boji jer je

⁵⁶ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str. 12.

⁵⁷ Isto, str. 12.

⁵⁸ Isto, str. 12.

⁵⁹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 21.

milosti puna i da će ona roditi Sina Svevišnjega iako „još ne pozna muža“, da će bezgrešno začeti jer će Duh Sveti sići na nju (Lk 1, 26-35). Nakon što joj je anđeo Gabrijel dao upute ona ih je spremno prihvatila a on je otišao od nje (Lk 1, 38). Osim ova dva navedena događaja sv. Luka još jednom spominje anđele i to u drugom poglavlju. Tu vidimo da angelofanije nisu rezervirane više samo za proroke i odabrane pojedince nego i za sasvim obične ljude koji su tu nekako samo u prolazu. Bog misli na svakoga. Nakon Kristova rođenja pastiri koji su bili u blizini imaju angelofaniju te im se ukazuje anđeo Gospodnji od čijeg sjaja ih je obasjala slava Gospodnja (Lk 2, 9). Gospodin i njegova slava neodvojivi su od anđela kako u knjizi Izlaska, u hramu, Ezekijelovim vizijama tako će uvijek i biti. Anđeo im govori da se ne boje te da se danas u njihovom gradu rodio Krist Gospodin. Riječi „ Ne boj se“ su najčešće riječi u Bibliji i spominju se 365 puta. Zanimljivo je da su one uvijek prisutne na početku angelofanija Božjih izabranika. Tu vidimo da je i dalje prisutna svijest da se ne može vidjeti ni Boga ni anđela njegovog u lice a ostati na životu. Nakon toga anđelima se pridružila silna vojska nebeska hvaleći Boga (Lk 2, 13-14). „Očitovanje pastirima na čudesan način zatvara odlomak o rođenju: prenositelja poruke prati cijela nebeska vojska“⁶⁰. Pastiri nisu mogli ostati imuni na to te su potražili Krista Gospodina. Angelofanije nikoga ne ostavljaju ravnodušnim te imaju snagu obraćenja. One djeluju na ljudska osjetila a čovjek je i materijalno biće te takvo iskustvo i dodir s nadnaravnim potresa čovjeka do kosti.

U Novom zavjetu imamo još jedan spomen anđela prije Kristovog rođenja. U Matejevom evanđelju nalazimo i Josipovu angelofaniju. Vidimo da je Gospodin preko svoga anđela upoznao i Isusovog oca sa svojim planovima. „ Anđeo navješćuje Josipu u snu Isusovo rođenje (Mt 1, 20-23), ispunjenje mesijanskih proročanstava. Naređuje mu da bježi u Egipat, a zatim da se, nakon smrti Heroda, njihova progonitelja, sa svojom obitelji, Marijom i Isusom, vrati u Palestinu (Mt 2, 13-23)“⁶¹. Sveti Josip je jedan od najboljih primjera skromnosti i poniznosti u Bibliji. Iako je bio Kristov otac nemamo puno izvješća a njemu a laički gledano moglo bi se na prvu reći da su i njegove angelofanije bile skromne poput njega. Dok su se ostalima ukazivali anđeli u silnom sjaju i raskoši, Josipu se anđeo dva puta ukazao u snu ali mu je dao ključne smjernice bez kojih se Božji plan spasenja ne bi dogodio. Josip sluša anđela a on vodi njegovu obitelj i njega kao glavu obitelji te s njim komunicira. I u ovoj angelofaniji su prisutne anđelove riječi ne boj se, a zatim slijede upute i objašnjenje Božjeg plana za njih.

⁶⁰ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 21.

⁶¹ Isto, str. 21

Nakon Kristova krštenja i početka javnog djelovanja on odlazi u pustinju 40 dana i tu biva podvrgnut đavolskim napastovanjima tokom posta i molitva. Nakon što je to uspio i pobijedio napasti dolaze mu služiti anđeli. „ Tu mu, pošto je izašao kao pobjednik iz napasti, dolaze služiti anđeli (Mt 4, 11; Mk 1, 13; Lk 4, 9-13) ⁶².

Anđeli su duhovna nevidljiva bića a postaju vidljiva u presudnim trenucima povijesti spasenja i osobne povijesti pojedinaca kojima je Bog namijenio posebnu ulogu u svome planu spasenja. Nakon Kristova rođenja oni opet nastupaju na početku Isusova javnog djelovanja. „Tako se zatvara krug: na navještenje zemaljskog rođenja odgovara preporod u duhovni život. Anđeli su savršeni znakovi blizine kraljevstva Božjeg⁶³. U anđelima treba znati čitati i znakove vremena. Oni su neodvojivi od Krista jer je on Bog. Krist nam produbljuje znanje o anđelima koje ne odudara od Starozavjetne tradicije. „Svijet anđela ima u Isusovoj misli svoje osobito mjesto, ali on im pridaje samo one značajke koje priznaje predaja. Evanđelisti katkad govore o njegovom prisnom odnosu s anđelima (Mt 4, 11; Lk 22, 43) ⁶⁴. Matej piše da su mu anđeli pristupili i služili ga, a Luka da su ga hrabрили. Krist je također potvrdio blizinu anđela Bogu te njihovu nazočnost u duhovnom nebeskom svijetu. „Isus ih spominje kao stvarna i djelatna bića. Iako bdiju nad ljudima oni gledaju Očevo lice (Mt 22, 30). Njihov život izmiče tjelesnim tegobama (Mt 22, 30) ⁶⁵. U Novome zavjetu su anđeli u mesijanskoj službi i pomažu Kristu. Štoviše vidimo da im Isus može zapovijedati i pozvati ih u svakome trenutku te da dvanaest legija anđela čeka spremno da pomognu bude li Isus to želio (Mt 26, 53). Anđeli su s Kristom i za vrijeme njegove molitve prije uhićenja i raspeća. „ U sinoptičkim izvještajima djelovanje anđela izgleda da se sabire u tri ključna trenutka, koje potpuno određuje odnos s Isusom, Isusov ulazak u svijet (evanđelja djetinjstva); njegovo uskrsnuće i konačni sud što će ga Isus izvršiti nad svijetom i poviješću. Za vrijeme javnog djelovanja, međutim, oni se pojavljuju samo dva puta: nakon Isusovih kušnji u pustinji, da bi mu služili; i u smrtnoj borbi u Getsemaniju, da bi ga tješili⁶⁶. Ipak čini se da anđeli najviše dolaze do izražaja na kraju pri Kristovoj pobjedi i uskrsnuću te ćemo ih svi moći vidjeti u njihovom punom sjaju pri Kristovom drugom slavnom dolasku mada ni oni ne znaju kada će to točno biti. „Iako ne znaju za dan Posljednjega suda, koji je isključivo Očeva tajna (Mt 24, 36), oni će mu biti izvršitelji (Mt 13, 39-49; 24, 31) ⁶⁷. Biti će poput žeteoca koji kupe Božje ljude a

⁶² Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 21

⁶³ Isto, str. 22.

⁶⁴ Isto, str. 22.

⁶⁵ Isto, str. 22.

⁶⁶Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, 12.

⁶⁷Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 22.

grešnike kažnjavaju, vrše Božju selekciju na zemlji i pripremaju dolazak Kraljevstava Nebeskog. „Isus jasno određuje njihov položaj prema Sinu Čovječjem, tom tajnovitom liku pod kojim se skriva on sam, osobito u svojoj budućoj slavi, anđeli će ga pratiti u dan njegovog ponovnog dolaska, oni će uzlaziti i silaziti nad njim (Iv 1, 51); Isus će ih poslati da skupe izabranike (Mt 24, 31), a osuđeničke odjele od Kraljevstva (Mt 13, 41)“⁶⁸. U izvještajima svih evanđelista imamo spomen angelofanije ženama (Mariji Magdaleni, Mariji Jakovljevoj i Salomi) na dan Pashe pored praznog Kristovog groba. Tom prigodom anđeo im poručuje da se ne boje i da je Krist uskrsnuo. To očitovanje je prožeto čudesima (Mt 28, 1-8; Mk 16, 1-8; Lk 24, 1-8). Za razliku od sinoptika Ivan je ipak malo suzdržaniji u svom opisu (Iv 20, 11-13).

3.2. Anđelova čuda u Djelima apostolskim

Nakon Kristove muke, smrti i uskrsnuća anđeli nastavljaju pratiti njegove učenike. „Premda se rijetko spominje da anđeli pomažu apostolima u veliku djelu evangelizacije svijeta, svejedno možemo biti sigurni da su oni i u ovome božanskom djelu imali djelatnu ulogu“⁶⁹. Za to nalazimo potvrdu u Djelima apostolskim a pogotovu u životima dvojice ključnih apostola, sv. Petra i sv. Pavla. „U Djelima apostolskim anđelima je dužnost pomagati Crkvu u ispunjenju poslanja što ga je primila od Gospodina. Oni štite djetinjstvo Crkve kao što su štitili Isusovo djetinjstvo“⁷⁰. Pošto se ne spominju često u Djelima moglo bi se reći da je njihovo prisustvo raspršeno ovdje. Ipak oni prate korake prve Crkve još od početka. „ U vrijeme uzašašća Isusova dva anđela se ukazuju učenicima i podsjećaju ih na njihovo poslanje (Dj 1, 10-11)“⁷¹. Tom prigodom anđeli ih ohrabruju a nakon toga čine još konkretniji potez kada spašavaju apostole iz tamnice, tj. kada je anđeo Gospodnji otvorio vrata tamnice i izveo ih (Dj 5, 19). Malo nakon toga slično je iskusio apostol Petar. Njega je kralj Herod Agripa bacio u tamnicu. Crkva se molila za Petra i molitve su im bile uslišane. „ Jedne noći ćeliju, u kojoj je bio zatočen apostol, obasja svjetlo te mu se ukaza anđeo“⁷². Ovo je primjer angelofanije koju prate svjetlost i čudo kao i u većini slučajeva. Anđeo je probudio Petra te ga je proveo pored dvije straže i otišao nakon što ga je oslobodio(Dj 12, 16-21). Iako u početku

⁶⁸ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 22.

⁶⁹ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str.94.

⁷⁰ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, .str 12.

⁷¹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 23.

⁷²Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str .94.

Crkve anđeo Gospodnji čini čuda, poslije je njegova aktivnost uglavnom vezana uz njegovo ime to jest radnja mu se sužava te uglavnom postaje Božji glasnik koji u svojim angelofanijam ohrabruje apostole i daje im upute kamo ići. „ Najčešći lik je nebeski glasnik: anđeo zapovijeda Filipu da krene u Gazu (Dj 8, 26), drugi naređuje stotniku Korneliju da potraži petra u Jopi (Dj 10, 3-33), upozorava Pavla da će njegova plovidba propasti, ali da će osoblje izbjeći smrt (27, 22-25). Ukazanje anđela često prevodi nadahnuće Duha Svetoga⁷³. Anđeli se nekada ukazuju i samo kao likovi u razgovorima a uglavnom „anđeli dolaze u pomoć apostolima kao odgovor na njihovu žarku molitvu“⁷⁴.

3.3. Angelologija u Poslanicama

U poslanica imamo bogat izričaj o anđelima. Ovdje se kao i u Starom zavjetu spominju imena anđela i njihove različite vrste. „ Novi zavjet se služi istim prihvaćenim jezikom suvremene židovske predaje. Zato nabraja arkandele (1 Sol 4, 16; Jd 9), kerubine (Heb 9, 5), prijestolja, gospodstva, poglavarstva, vlasti (Kol 1, 16), kojima se na drugom mjestu pridružuju sile (Ef 1, 21)⁷⁵. Svi ovi anđeli se ovdje navode u kontekstu Krista te se raspoređuju oko njega ali ovdje još nije prisutna angelologija u stupnjevima. Tek se u kasnijim stoljećima anđeli međusobno stavljaju u odnos i raspoređuju u korove i stupnjeve. Moglo bi se reći da se u većini poslanica govor o anđelima uglavnom svodi na njihovu podložnost Isusu Kristu a to pogotovo dolazi do izražaja u Pavlovim poslanicama. Pavao je uz Ivana bio najveći teolog među apostolima te nam on donosi najbolji opis i ulogu anđela u Novome zavjetu. „Njihove osobine nadilaze ljudska svojstva, ali oni potpuno ovise o Bogu, i zbog toga upozorenje da čast što im se iskazuje ne smije postati pretjeranom“⁷⁶. Novi zavjet je kristocentričan te želi naglasiti da je Krist Bog. Ovdje nije riječ o smanjivanju anđeoskih zasluga a kamoli o nijekanju nekih anđela, nego se samo želi usmjeriti pažnja i fokus na Krista koji je Bog i dugo očekivani Mesija. Već smo vidjeli da su angelofanije prisutne i u Novom savezu dok u Pavlovim poslanicama je prisutna angelologija iako ne baš razvijena jer to Pavlu nije ni bio prvotni cilj a to je i normalno jer se Bog spustio na zemlju u liku Krista i komunicirao sa svojim narodom direktno bez posredovanja anđela. Ipak uloga anđela ostaje nezamjenjiva.

⁷³Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 23.

⁷⁴ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str 96.

⁷⁵ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 26.

⁷⁶Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str. 11.

Oni tješe, hrabre, čine čudesa, prate a nalazimo i na neke nove njima specifične uloge. U prvoj Poslanici Solunjanima imamo možda i najbolji primjer te tijesne uske povezanosti Gospodina i njegovih anđela. Oni su neodvojivi od Boga. Iako anđeli ne znaju čas posljednjeg suda i Kristovog drugog slavnog dolaska na zemlju oni će u njemu sudjelovati. Štoviše oni će kao pravi poslanici prvi saznati za to jer „će sam Gospodin na dani znak, na glas arkandjelov na zvuk trube božje sići s neba i mrtvi u Kristu uskrsnut će najprije“ (1 Sol 4, 15).

U ostalim Pavlovim poslanicama primijeti se velika podređenost anđela uskrsnom Isusu Kristu. „Gospodin je, kaže se, uzdignut nad sve čete, moći, sile i gospodstva; pred njegovim imenom prigiba se svako koljeno u nebu, na zemlji i pod zemljom (Fil 2, 10) njegovo otajstvo nameće se i anđelima“⁷⁷. U poslanici Filipljanima je očita Kristova vlast nad svim zemaljskim i nebeskim pa samim time i nad anđelima. Poslanice Kološanima i Efežanima idu korak naprijed i detaljnije opisuju Kristovo prvenstvo nad svakim vlastima, silama i gospodstvima na oba svijeta (Ef 1, 21), i nad svime što je stvoreno (Kol 1, 16). „Te sile zauvijek su pod vlašću proslavljenog Krista, kojemu je podložan sav svemir“⁷⁸. U prvi plan dolazi Kristovo prvenstvo i on je prije svih stvari. Ne samo to nego sve opstoji u njemu te je on prvorođenac i prije svega stvorenog on je rođen. Krist je Bog i samim time on je glava svih vlasti i svih anđela.

U Poslanici Hebrejima imamo spomen kerubina a ova poslanica nastavlja govor o anđelima u sličnom tonu kao i ostale, tj. stavlja Krista na prvo mjesto a anđele u odnos s njim. „Anđeli, tumači ovaj spis, ne posjeduju bliskost s Bogom vlastitu Isusu jer nisu Sin; dakle, služe Bogu vlastitu Isusu jer nisu Sin; dakle, služe Bogu umjesto da vladaju zajedno s Njime, kako to čini Sin Isus“⁷⁹. Anđeli su kao sluge koji pomažu ljudima na Božju i Kristovu zapovijed i oni nisu privid nego stvarnost. Osim njihove prisutnosti na zemlji kao čuvara Božjih odabranika, oni su prisutni i na nebu te su dio nebeskog dvora a njihov broj je ogroman. Anđeli su skromna bića ponizna i poslušna Bogu. Oni su i skroviti. Vrhunac svega toga imamo u Pavlovim poslanicama. „Iako priznaju stvarnost i važnost anđela, čini se da ih pavlovski spisi gledaju na odstojanju, jer u njima prevladava osjećaj sveobuhvatne nazočnosti Uskrslog, što svaki drugi spasenjski oblik čini drugotnim i odnosnim“⁸⁰.

⁷⁷ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str. 13.

⁷⁸ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 26.

⁷⁹ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str. 13.

⁸⁰ Isto, str. 13.

Spomen anđela nalazimo i nepavlovskim poslanicama. U drugoj Petrovoj i u Judinoj poslanici stavlja ih se u odnos sa zlima te ih se navodi kao pozitivan primjer jer oni iako su jači od zlih, ne služe se njihovim načinom niti pred Gospodinom izriču pogrdna suda protiv njih (2 Pt 11). Anđeo uvijek brani i pomaže ljudima koji su grešni. To je njegova prvotna uloga i karakteristika te on nikada neće suditi druge ili ogovarati jer zna da samo Gospodin sudi.

Judina poslanica spominje velikog kneza anđela, arkandela Mihaela. Donosi opis njegove borbe s đavlom oko Mojsijevog tijela te presudni trenutak borbe kada arkandeo reče „spriječio te Gospodin“ jer se nije usudio izreći pogrdan sud protiv njega (Jud 1, 9). Sveti Mihael se spominjao i u knjizi o proroku Danijelu. Čini se da je on na čelu nebeske vojske te prvi među anđelima jer obavlja najsloženije zadatke. Zanimljiv je govor o Bibliji o njemu. Govor je u skladu njegovog imena koje u prijevodu znači tko je kao Bog. Vidimo da se cijela priča s Mihaelom vrti oko Boga. On i u ovoj bitci samo spominje Gospodina te to dovoljno govori o njegovoj poniznosti. Sveti Mihael uvijek stavlja Boga na prvo mjesto u svakoj prilici i iz toga crpi svoju snagu a vrhunac govora je o ovom moćnom anđelu imamo u posljednjoj knjizi Bibliji, tj. u knjizi otkrivenja.

Sv. Petar, koji je bio prvi papa, također ne može zaobići anđele u svojim poslanicama te ih spominje u obje svoje poslanice. U prvoj poslanici ide za tragom sv. Pavla te govori o njima u kontekstu Krista, tj. kristocentričnim govorom. Potvrđuje da su to Kristovi anđeli, te da su me podložni i da ga slušaju. „Anđeli onoga koji, kako piše sv. Petar, uzašavši na nebo, jest zdesna Bogu, pošto mu bijahu pokoreni anđeli, vlasti i sile (1 Pt 3, 22)⁸¹.

⁸¹ Ivan Pavao II., Anđeli, Verbum, Split, 2015. Str. 19.

3.4. Anđeli apokalipse

Knjiga Otkrivenja je najmističniji dio Biblije. Može se reći da je cijela knjiga jedna angelofanija pošto opisuje anđeosko viđenje apostolu Ivanu koji je bio u progonstvu te Bog šalje svoga anđela da ga ohrabri. Napisana je za utjehu progonjenim vjernicima i ima za cilj objasniti stvarnost „očima vjere“ i u kontekstu Kristova uzašašća. Opisuje se dan konačne Kristove pobjede u kojoj će sudjelovati mnoštvo anđela. Iako je ova knjiga prepuna spomena anđela oni ipak nisu u centru poruke nego je to Krist pobjednik. Ovo je jedina knjiga u kojoj se Krist opisuje kao Pobjednik a u toj pobjedi velike zasluge imaju anđeli koji obavljajući razne zadatke otkrivaju dio svog tajanstvenog identiteta. U ovoj knjizi posebno dolaze do izražaja moć, sjaj i snaga anđela, „mnoštvom slika Knjiga Otkrivenja opisuje njihova svojstva, čistoću, nesputanu slobodu, pokretljivost, prodornost“⁸². Apostol Ivan je napisao ovu knjigu u šiframa, „Treba uzeti u obzir da je njegov govor, govor vidioca, dakle simbolički, koji ne oklijeva upotrijebiti tradicionalne slike apokaliptičkog žanra: tako kod njega susrećemo anđele elemenata i prirodnih sila, kao npr. čuvare vjetra (Otk 7,1-3), anđela skakavaca (Otk 9, 7-11) ili voda (Otk 16, 5), te same zvijezde kao simbole duhova nositelja kazni (Otk 8, 10-12 i 9, 1-3)“⁸³. Anđeli se nalaze gotovo u svakom poglavlju ove knjige i imaju razne uloge. Na početku Gospodin šalje anđela sluzi svom Ivanu (Otk 1,1) te zatim slijedi angelofanija puna anđela. Prvi anđeli se povezuju sa zvijezdama, tj. 7 anđela zvijezde su 7 Crkava (Otk 1, 20). U otkrivenju brojevi također imaju posebnu ulogu. u idućim poglavljima Ivan piše anđelima 7 Crkvi. Svakome ime nešto za poručiti. Ovdje vidimo simboliku. Ivan piše zajednicama vjernika koje treba ohrabriti. Međutim svaki čovjek ima anđela čuvara a kao što ljudi međusobno razgovaraju tako i naši anđeli čuvari međusobno komuniciraju. Četvrto poglavlje donosi opis nebeskog dvora te su tu prisutni razni anđeli, „kao golemo mnoštvo anđeli čine nebeski kor što neumorno slavi Božje i Isusovo veličanstvo. Priznajući se slugama Božjim, odlučno odbacuju štovanje što ga ljudi, zahvaćeni njihovim izgledom, žele njima iskazati i usmjeravaju ga samom Bogu“⁸⁴. Anđeli na nebeskom dvoru hvale Boga govoreći „Svet, Svet, Svet Gospodin, Bog Sveladar, Onaj koji bijaše i koji jest i koji dolazi!(Otk 4, 8)“. Ovdje Ivan spominje anđele nalik onima iz Ezekijelove vizije, tj. kerubine koji imaju četiri lica, čovječje orlovsko, lavlje i junčevo te imaju po šest krila (Otk 4, 6-8). U idućem poglavlju se ponovno spominje anđeo koji pita tko je dostojan otvoriti

⁸²Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 28.

⁸³ Isto, str.26.

⁸⁴Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, .str. 14.

knjigu i otpečatiti pečate (Otk 5,2). Nakon što Krist otvori knjigu milijarde i milijarde anđela i prijestolja mu klicaju hvalospjeve (Otk 5, 11-12). Iz toga zaključujemo da je bezbrojan broj Božjih anđela. Oni su beskonačno brojni kao što je beskonačan Gospodin. U sedmom poglavlju anđeli su poput čuvara prirode te imaju vlast nad zemljom, morem, drvećem, vjetrovima (Otk 7, 1-3) ali su podložni Bogu te mu se klanjaju na njegovom dvoru pred njegovim prijestoljem (Otk 7, 11). Osim što mu se klanjaju anđeli također i kade nad žrtvenikom te obavljaju nebesku liturgiju koja nalikuje hramskoj (8,3-5). Vidjeli smo već u Biblija da je uloga anđela raznovrsna te nekada znaju i kažnjavati a to posebno dolazi do izražaja u ovoj knjizi kada donose gromove, munje i potrese (Otk 8, 5). Otkrivenje je puno slika metafora i prenesenoga značenja i ovdje kao u Poslanici Solunjanima anđeli kao pravi veličanstveni glasnici imaju trubu s kojom označavaju početak dešavanja (Otk 8, 6), „oni su povlašteni glasnici Božji i kao takvi navješćuju božanske odluke te ih također izvršavaju“⁸⁵. Jedan od anđela koji izvršavaju Božju volju je i anđeo Bezdana, tj. upropastitelj i on kažnjava grešnike (Otk 9,11) ali Božji izabranici koji su čisti pred Bogom ga se ne moraju bojati jer im on neće nauditi dok god žive pravedno. U ovom poglavlju se spominju i četvorica anđela koji su spremni za čas kada će pobiti čak trećinu ljudi (Otk 9,15). Iz ovoga vidimo da anđele ne treba podcjenjivati jer su neodvojivi od Boga. Oni su nepobjedivi kao i Bog, „anđeli vladaju prostorom, upravljaju sudbinom naroda, njihov se glas ori svom zemljom (Otk 10, 2; 14, 6-7)“⁸⁶. Anđeli su Božja slika. U desetom poglavlju imamo još jedan klasičan starozavjetni proročki poziv koji karakterizira angelofanija. Anđeo se ukazuje Ivanu kao nekad Zahariji i Izaiji i nalaže mu da prorokuje jer je odabran (Otk 10, 9-11). Osim svih ovih anđela u ovoj knjizi nalazimo i jednog anđela koji nam je od prije poznat. Riječ je o svetom Mihaelu arkandelu koji se već spominjao kada je pomagao proroku Danijelu i kada se borio za spas Mojsijevog tijela u Judinoj poslanici. Arkandeo Mihael je borac koji pomaže Božjem narodu. U dvanaestom poglavlju se opisuje njegova borba protiv Zmaja, tj. poglavice đavolskog, Sotone. Mihael i njegovi anđeli su u nebeskom ratu pobijedili Sotonu i njegove anđele te su ih bacili na zemlju (Otk 12, 7-9). „Sveti nam pisac u ovom dramatičnom opisu prikazuje pad prvog anđela koji je bio zaveden težnjom da postane kao Bog. Time čin arkandela Mihaela, čije ime na hebrejskom znači Tko je kao Bog, potvrđuje Božju jedincatost i svemoć“⁸⁷. Bog je samo jedan a Mihael je njegov najvjerniji anđel, „često nam se u borbi dobra i zla govori u simbolima i slikama. No valja se pitati jesu li to samo simboli i slike ili pak anđele i njihova

⁸⁵ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str.14.

⁸⁶ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 28.

⁸⁷Ivan Pavao II., Anđeli, str .42.

bića treba shvatiti osobno i ozbiljno⁸⁸. Anđeli kao Božji prenosioci uče ljude ne samo da daju Bogu slavu nego nam govore i da se Boga treba bojati (Otk 14, 7) a pogotovo ako se klanjamo lažnom Bogu, to jest zvijeri (Otk 14, 9-10). U starom zavjetu je bila očigledan poveznica anđela Božjeg i ognja te i ovdje imamo spomen anđela koji ima vlast nad ognjem (Otk 14, 18). „Oganj koji ih prati odražava žar duha, plamenu silu njihova bića“⁸⁹. Anđeo Gospodnji kao oganj simbolizira gnjev Božji te kažnjava u Božje ime. Ljepota je također jedna od karakteristika anđela koje prati sjaj, „ iziđe sedam anđela sa sedam zala iz hrama; odjeveni bijahu u blistav bijeli lan, oko prstiju opasani zlatnim pojasom (Otk 15, 6)“. „Njihov sjaj izvire iz njihova trajnog poklonstva Bogu“⁹⁰. Za Novi zavjet je karakteristično milosrđe dok knjiga otkrivenja Isusa promatra kao pravednog pobjednika te nam ovdje anđeli skreću osobitu pažnju na Božju pravednost. Božji sudovi su istiniti i pravedni (Otk 16, 7). Gospodin je strpljiv ali na kraju vremena kao sudac neke će osuditi i na kaznu kako bi bio pravedan prema onima koji zaslužuju nagradu, tj. kako bi se ispravila pravda svih onih Svetaca i mučenika u Kristovo ime. Anđeli kao poslanici otkrivaju Božje tajne ljudima (Otk 17,7). To je bila njihova glavna karakteristika od početka do kraja svijeta. Ovdje se također često spominju i prijestolja koje spominje sveti Pavao u svojim poslanicama a imamo i spomen nebeske vojske koja prati Krista Jaganjca na konjima bijelcima (Otk 19, 14). Prijestolja hvale Boga na njegovom dvoru (Otk 19, 5). „Hvalospjev pred Božjim prijestoljem osnovna je dinamika njihova bića. Gledaju ga, u nj su uronjeni, njime zahvaćeni i posve prožeti. Oni su sjaj hvale Božje“⁹¹. Spomen nebeske vojske imamo i u Starom zavjetu. Na kraju anđeo Božji okuplja njegov narod na veliku gozbu Božju (Otk 19, 17) za nagradu i pokazuje Ivanu raj, tj. nebeski Jeruzalem blistav poput dragog kamena slična jaspisu (Otk 21,11). Dvanaest vrata čuva dvanaest anđela (Otk 21, 12) koji simboliziraju dvanaest plemena Izraelovih. Anđeli ovdje brane ulaz svemu nečistom kao i kerubini u Knjizi Postanka na vratima raja Adamu i Evi nakon grijeha.

⁸⁸ Josip Jakšić, Anđeli u Bibliji, liturgiji, katezezi i svagdašnjem životu, Služba Božja, Vol.31, No.3,1991.,str.212.

⁸⁹ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 28.

⁹⁰ Isto, str. 28.

⁹¹ Isto, str. 28.

4. SREDNJOVJEKOVNA ANGELOLOGIJA

Tragove prvih ozbiljnih filozofskih govora o anđelima imamo „ u IX. stoljeću, kada je Ivan Scott Eriugen preveo tekst Dionizija Areopagita na latinski jezik, što je otvorilo put njegovu utjecaju, naglo se umnažaju njihove slike“⁹². Prema tom tekstu nazvanom „Nebeska hijerarhija“ anđeli se dijele u devet kategorija ili devet korova koje su uređene na tri različite razine, to jest po troje u svakoj razini. „ Na najvišoj razini kerubini, serafini i prijestolja; na srednjoj gospodstva, vlasti i sile; na najnižoj i ljudima najbližoj kneževstva, arkandeli i jednostavno anđeli“⁹³. Više razine se uglavnom fokusiraju na štovanje Boga dok niže razine između ostalog obavljaju službe čuvanja ljudi. Nakon tog prijevoda raste zanimanje za anđele. Honorius Augustodunensis (1080.-1153.) je posvetio anđelima četiri poglavlja u svojoj enciklopediji religije „Elucidarium“ a sveti Albert Veliki je za anđele govorio da znaju sve tajne prirode i da se nikada ne povlače kada nešto žele. Nakon njega sveti Toma Akvinski iznosi najcjelovitiji nauk o anđelima te s pravom zaslužuje nadimak „doctor angelicus“. Poslije Tome nastaje malo drugačiji nauk o anđelima pod utjecajem Ivana Duns Škota (1270.-1308.) i Sigera od Brabanta (1240.-1284.). „Ova struja angelologiju svodi na naturalističku kozmologiju u kojoj su anđeli tek pokretači nebeskih sfera unutar vječnoga svijeta“⁹⁴.

4.1.Sveti Toma Akvinski i anđeli

Sveti Toma se ubraja među najveće filozofe ali i najveće crkvene Naučitelje. Njegova misao i filozofija dali su veliki doprinos modernoj filozofiji ali i Crkvenom učenju o anđelima tj. Katoličkoj angelologiji. To nam najbolje potvrđuje njegov nadimak „doctor angelicus“ tj. anđeoski naučitelj. Taj nadimak je zaslužio svojim traktatima o anđelima. „Prvi između svih traktata velikog učitelja kršćanske misli, sv. tome Akvinskog, s pravom nazvanog, zbog ovoga svojeg doprinosa, anđeoskim doktorom ili doctor angelicus“⁹⁵, ali i svojim kreposnim životom iako je bio kraljevske krvi te je potjecao iz imućne obitelji i mogao si je priuštiti lagodan

⁹² Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 41.

⁹³Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str.26.

⁹⁴ Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 46.

⁹⁵ Giorgio Gozzelino, Anđeli-nevidljiva nazočnost, str.25.

život. „Ljudske kreposti koje su anđelima najugodnije jesu čistoća, poniznost i ljubav prema Bogu, a upravo su te kreposti bile najodličnije u svetog Tome“⁹⁶.

Doctor angelicus se bavio cjelokupnim katoličkim naukom te je između ostalog napisao Sumu Teologije u kojoj je nastojao obraditi gotovo sve teološke teme. Ipak najviše se bavio pitanjima o biću, naravi i supstanciji, te je samim tim posebnu pažnju usmjerio duhovnim bićima tj. anđelima. „Sv. Toma Akvinski (1227.-1274.) uzima za temu svog promišljanja stvaranje, narav, volju i službu anđela, kao i njihov međusobni odnos“⁹⁷.

Svoju filozofiju sv. Toma započinje aristotelovim metafizičkim sustavom ali u njega dodaje kršćanske specifičnosti. Aristotel je cijelu svoju filozofiju oslanjao na hilemorfizmu, tj. učenju koje tvrdi se sva živa bića sastoje od jedinstva materije i forme te da traju sve dok ne pukne to jedinstvo smrti ili nečim drugim. Toma je od njega preuzeo djelomično tu ideju te ju je razradio i usavršio unijevši novine. Naime, Toma je dokazao da se Aristotelov metafizički hilemorfizam ne može primjenjivati jednako na sva bića jer bi onda sva bića bila poput Boga. Ovaj hilemorfizam može biti primjenjiv na sva pripadnike svih vrsta osim na čovjeka. Na čovjeka može biti primjenjiv samo dijelom. Što se tiče duhovnih bića poput anđela, na njih je ne primjenjivo jer oni nisu sastavljeni od materije i forme nego od biti i bitka. „Na putu istine Toma omeđuje Aristotelov hilemorfizam priznavši ga važećim za materijalne supstancije, ali ne i za duhovne“⁹⁸.

Anđeli su nepropadljivi pošto nisu sastavljeni od materije i forme, tj. nemaju tijelo nego se oni sastoje od biti i bitka te su oni uzrokovani od Boga jer „jedino je Božji bitak istovjetan sa svojom biti, a ono što njemu pripada po naravi drugima ne pripada nego samo po participaciji. Prema tome, svim bićima bitak pripada po participaciji, a kod odvojenih supstancija je nužno da bit odnosno odrednica bude u stanju mogućnosti spram postojanja koje prima od Boga“⁹⁹. Zbog toga anđeli umjesto forme i materije imaju potenciju i akt. Njihov bitak je akt a potencija ono što akt ograničava. Anđeli se među sobom razlikuju prema stupnju njihove participacije na bitku te „na višem stupnju se nalazi ona odvojena supstancija koja je bliže Bogu, pa sadrži i više akta a manje potencije“¹⁰⁰. Primjer za to imamo i Svetome Pismu gdje

⁹⁶ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str.128

⁹⁷Jadranka Brnčić, Anđeli, str. 46

⁹⁸ Vučetić, M. (2001). Temelji metafizike Tome Akvinskoga. Crkva u svijetu, 36 (2), 226-259.

<https://hrcak.srce.hr/39050>

⁹⁹ Isto

¹⁰⁰Vučetić, M. (2001). Temelji metafizike Tome Akvinskoga. Crkva u svijetu, 36 (2), 226-259.

<https://hrcak.srce.hr/39050>

vlasti i sile slave Boga na njegovom Nebeskom dvoru dok postoje i arkandeli koji djeluju na zemlji i vrše Božju volju i u našem svijetu.

Anđele Toma naziva odvojenim supstancama te smatra da su vječne i nevidljive. „Toma, zaključuje da odvojene supstancije vječne, ali nisu od vječnosti, nego su stvorene tako da više ne mogu izgubiti bitak, ali su ipak stvorene jer nisu bitak“¹⁰¹. Dokaz za njihovu nevidljivost i ne tjelesnost Toma je našao i u Svetome Pismu jer ih se tamo nazivalo silama i smatralo nematerijalnim. Na temelju toga on u svome djelu *De substantiis separatist* zaključuje o anđelima da što je tvarno, nije sila, nego posjeduju silu, kao što nije bit nego posjeduje bit. U skladu sa svojom vrstom anđeli su duhovna bića.

„Odvojene“ supstancije kao i sva bića teže za dobrim te imaju um tj. spadaju u umska bića pošto su stvorena neposredno od Boga. Anđeli kao i sva druga umska bića mogu misliti i djelovati činom volje. Sukladno tome može se zaključiti da su anđeli slobodna bića jer kao i ostala umska bića imaju svoju slobodnu volju te moć prosudbe razuma.

U Svetom Pismu se spominje da anđeli zapovijedaju prirodnim silama te da ljudi pomažu ljudima na zemlji. Na temelju između ostalog i toga, Svetac zaključuje da anđeli upravljaju i Mjesecom, Suncem i planetima te da svako nebesko tijelo ima svog anđela čuvara koji ih drži na njihovoj putanji i sprječava moguća odstupanja. Nebeska tijela su od materije te su sukladno tome podložna kvarenju i propadanju, kako bi stoga spriječio nered i zbrku među tisućama nebeskih tijela koja se vrte i kreću svemirom neopisivom brzinom, Bog u svojoj premudroj providnosti svakome daje anđela da ga drži na njegovoj putanji i da izbjegava ozbiljne im putanje“¹⁰².

Osim što je pisao o anđelima Toma je također u svom životu i „viđao“ anđele, tj. imao je viđenja anđela (angelofanije). Jednom zgodom je za vrijeme žarke molitve koje je prelazila u ekstazu utonuo u san u kojem su ga anđeli opasali pojasom čistoće. To je bio Božji odgovor na svetčevu molitvu za snagu i ustrajnost u redovničkom pozivu, „dok je jednom tako molio, pao je u ekstatičan san tijekom kojega su mu se ukazala dva anđela s neba i opasala ga čudotvornim užetom, istodobno izgovarajući ove riječi: došli smo od Boga da bi te opasali pojasom trajne čistoće. Gospodin je čuo tvoju molitvu te ti je neopozivim Božjim darom

¹⁰¹ Vučetić, M. (2001). Temelji metafizike Tome Akvinskog. Crkva u svijetu, 36 (2), 226-259.
<https://hrcak.srce.hr/39050>

¹⁰² Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str.48

osigurano ono što zbog ljudske slabosti nikada ne bi mogao sam zaslužiti¹⁰³. Ta angelofanija je bila stvarna jer je su ga anđeli tako čvrsto opasali da je vrištao i probudio se iz sna.

¹⁰³ Paul O'Sullivan, Sve o anđelima, str. 128

ZAKLJUČAK

Iako se u današnjem svijetu relativizira govor o anđelima i o svemu nematerijalnom njihovo postojanje je neupitno a njihova uloga je nemjerljiva. U lik posrednika između Boga i čovjeka, tj. između zemlje i neba vjerovala su sve religije od samih svojih početaka. Osim toga teško i zamislivo bi bilo pojmiti Boga kao usamljeno biće koje je samo na nebesima bez drugih nebeskih bića. Bog je skrovit. On je otajstvo i misterij te anđeli čuvaju njegovu dostojanstvenost ali i svetost. Oni se u Svetom Pismu pojavljuju na samome početku te su oni sastavni dio judejsko-kršćanske povijesti. Od početka oni su s Bogom i čovjekom te su prisutni u svim ljudskim fazama, od procesa pada do otkupljenja i nebeske borbe i Posljednjeg suda. Anđeli na Božju i Kristovu zapovijed izvršavaju te događaje te dakle sudjeluju u putu ljudskog spasenja.

Neki anđeli poput Mihaela, Rafaela i Gabrijela imaju i svoja imena koja su u skladu s njihovim zadaćama. Postoji ogromno mnoštvo anđela te im je glavna zadaća da hvale Boga na nebesima te vrše njegove zapovijedi na zemlji. Osim imena, anđeli se međusobno razlikuju i izgledom te svojim funkcijama i moćima. Sveto pismo nam daje mnoštvo različitih opisa anđeoskog djelovanja od kojih su neka zapanjujuća ali i zastrašujuća.

Filozofija također potvrđuje postojanje anđela kao duhovnih bića a poseban doprinos našem razumijevanja anđela daje sveti Toma Akvinski koji je zbog toga dobio nadimak Doctor Angelicus. Toma anđele naziva i odvojenim supstancama pošto nisu od materije a samim tim ni od forme. Zbog toga anđeli su neuništivi te imaju potenciju i akt. Iako su vječni oni nisu od početka kao i Bog. Anđeli vrše Božju volju te imaju um. Zbog toga imaju i slobodnu volju te moć prosudbe razumom. Oni na našem svijetu mogu zapovijedati prirodnim silama ali i nebeskim tijelima. Postoje i anđeli čuvari čija je zadaća čuvanje ljudi prema Božjoj želji.

Može se zaključiti da su anđeli jako važni jer je ljudska povijest spasenja istovremeno i povijest angelofanija jer je Bog od samog početka otkrivao nešto o sebi i spašavao izabrani narod upravo posredstvom svojih anđela. Nema prave definicije ni sadržajnog određenja anđela jer se definiraju i određuju prema službi koju vrše.

BIBLIOGRAFIJA

1. Izvori

Jeruzalemska Biblija, Rebić A.-Fućak J.- Duda B.,ur., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2014.

2. Literatura

Brnčić, Jadranka, Anđeli, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.

Gozzelino Giorgio, Anđeli-nevidljiva nazočnost, Crkva u svijetu, Split 1996.

Ivan Pavao II., Anđeli, Verbum, Split, 2015.

Kreeft, Peter, anđeli i demoni, Verbum, Split, 2016.

O Sullivan, Paul, Sve o anđelima, Verbum, Split, 2017.

Popović Anto, Uvod u knjige Staroga zavjeta-Torah-Pentateuh-Petoknjižje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.

3. Članci

Berković Danijel, Anđeli i modaliteti Božje prisutnosti u Starom zavjetu, Biblijski institut Zagreb, 2009, str.61.

Fuček, Ivan, Ja sam Jahve Bog Tvoj, renewed Life, Journal of Philosophy and religious Studies, Vol.40. No.5.1985, str.391

Jakšić, Josip, Anđeli u Bibliji, liturgiji, katehezi i svagdašnjem životu, Služba Božja, Vol.31, No.3,1991, str.212

Rebić, Adalbert, Abraham naš otac u vjeri, Povijest, vjera i teologija, Bogoslovna smotra 76(2006), br.3. str. 521

Tomić, Marko, Abraham-praotac vjere-u biblijskim predajama, Diacovensia:teološki prilozi, Vol.12. No. 1, 2004., str.182

Vučetić, M. (2001). Temelji metafizike Tome Akvinskoga. Crkva u svijetu, 36 (2), 226-259.
<https://hrcak.srce.hr/39050>

Župarić, Drago, Anđeli i demoni u Knjizi o Tobiji, Bogoslovna smotra, 87(2017)2,287- 302,
str. 289- 290

Summary

Significance of angelophany in the holy scripture and medieval angelology

Angels are spiritual beings present in all major monotheistic religions. The idea of a mediator between God in heaven and people on earth has been present since the beginning of time. God is a Mystery and remains a mystery to people on earth. Because of this, but also because of God's holiness and human sinfulness, God most often reveals himself to people through angels, i.e. in angelophanies, which mean the manifestation of angels to people in a way that they can see. In the Holy Scriptures, we see that this can happen in various ways, but mainly in sleep or by stimulating our senses such as sight and hearing. Angels appear at the beginning of the Holy Scriptures and are present until the end, when their role will be fully expressed. They are God's messengers and convey God's messages to people and carry out God's commands on earth acting in various ways in various forms. There are many angels of God and in The Middle age angels were divided in The Nine Choirs of Angels. Saint Thomas Aquinas gives us a philosophical view of angels of spiritual beings who can not perish since they are not made of matter and form. Angels are rational beings with free will created by God. On the basis of the Bible and philosophical thought, it can be said that the human history of salvation is also the history of angelophany, because God most often saves his people through angels. This especially comes to the fore in the Old Testament, i.e. before God came down to earth and became human in Jesus Christ to be closer to his people.

Key words: angels, angelophany, God, Holy Scripture, history of salvation, The Middle Age, Saint Thomas Aquinas